1. évfolyam 1–2. szám

2006. szeptember

Zöld HORIZONT

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság időszakos kiadványa

KÖSZÖNTŐ

Az 1977. január 1-jén alapított **Bükki Nemzeti Park** alapvető feladata a hazai viszonylatban egyedülállóan gazdag élővilág, a különleges földtani és felszínalaktani képződmények, valamint a sajátos kultúrtörténeti értékek megóvása. Igazgatóságunk a *41 840,7 hektár* kiterjedésű nemzeti park mellett ellátja a jogszabályokban meghatározott egyéb szintű országos védelem alatt álló területek (11 tájvédelmi körzet és 18 természetvédelmi terület) és értékek természetvédelmi kezelési feladatait is.

Az 1 100 000 hektáros működési területen – amelyen több mint 150 000 hektár a védett természeti terület – egyaránt megtaláljuk az alföldi erdős-sztyepp növényzetét, a Tisza-menti árterek ligeterdőit, vizes élőhelyeit, a dombvidékek hagyományos tájhasználatokkal formált mozaikjait, a középhegységek változatos erdőtársulásait, magashegységek hangulatát idéző hegyi rétjeit, sziklagyepeit.

Az Észak-magyarországi Régió természeti és kulturális értékeinek jelentős része védett természeti területeinkhez kapcsolódik: a Hollókői Tájvédelmi Körzet és a Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzetben lévő Nagy-Kopaszt övező tokaji történelmi borvidék a Világörökség helyszíne, míg a bodrogzugi rész 1989-től Ramsari terület, azaz nemzetközi jelentőségű vízimadár élőhely. A Nógrád megyei Ipolytarnóci Ősmaradványok Természetvédelmi Terület 1995 óta Európa Diplomával kitüntetett bemutatóhely.

A természetvédelmi kezelés, a gyakorlati természetvédelem és a természeti értékek őrzése, védelme mellett nagy hangsúlyt fektetünk a szemléletformálásra, a környezeti nevelésre, oktatásra és az ismeretterjesztésre. Ennek jegyében indítottuk el periodikánkat, amellyel a természetvédelemmel kapcsolatos tájékozódást kívánjuk elősegíteni.

A lapunkban közzé tett írásokkal szeretnénk felhívni a figyelmet a térség táji, természeti és kultúrtörténeti értékeire, valamint a természetvédelmi kezelés jelentőségére – a problémákat sem elhallgatva. Reményeink szerint ezáltal elősegítjük a természetbarát gondolkodás, a természeti és társadalmi környezethez fűződő pozitív érzelmi viszony erőteljes térhódítását. Olvassa újságunkat, figyelje honlapunkat és látogasson el hozzánk, vegyen részt programjainkon, ismerje meg védett természeti területeink értékeit!

Duska József
igazgató BNPI

Az **Aggteleki Nemzeti Park** hazánk számos különleges természeti értékének őrzője. A gondjainkra bízott csodás föld alatti és föld feletti világ nemzetközileg is elismert értéket képvisel. Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság alapfeladatai közé tartozik – többek között – a természeti értékek bemutatása, megismertetése az érdeklődőkkel. Ez a feladat igen nagy jelentőséggel bír, hiszen amit megismerünk, abban meglátjuk a szépséget, az fontos lesz a számunkra, megóvása közös ügyünkké válik. A most útjára induló periodika igen jelentős szerepet játszhat ebben a tevékenységben, kiváló lehetőséget nyújtva arra, hogy a két nemzeti park igazgatóság megismertesse tevékenységeivel, működésével, természeti kincseivel az olvasókat, s felhívja figyelmüket igénybe vehető programjaira, szolgáltatásaira, aktuális eseményekre.

Igen fontos feladatot tölthet be a kiadvány azon a téren is, hogy a nemzeti parkok területén élők – jobban megismerve lakóhelyük számukra természetesnek tűnő értékeit, s a természetvédelmi szempontokat –, könnyebben elfogadják az őket esetleg kedvezőtlenül érintő, de közös értékeink védelmét szolgáló döntéseket.

A Szlovák-karszt és az Aggteleki-karszt területe egy földrajzi tájhoz, a Gömör–Tornai-karszthoz tartozik, amely két országban elterülő, összefüggő, egységes terület. Védelmét magyar oldalon az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, míg szlovák oldalon a Szlovák Karszt Nemzeti Park és a Szlovák Barlangok Igazgatósága látja el. A védett státuszon túl több nemzetközi cím is jelzi a karsztvidék természetvédelmi jelentőségét: bioszféra rezervátum, világörökség, Ramsari terület (a Baradla–Domica-barlangrendszer nemzetközi jelentőségű vizes élőhely). A két nemzeti park mintegy 55 km-en határos. Az egységes terület védelme együttműködés nélkül elképzelhetetlen lenne. Ezért nagyon fontos, hogy jelen kiadvány a határ túloldalára is eljut, erősítve ezzel mindkét oldalon az összetartozás érzését.

Bízunk benne, hogy a kiadvány hozzájárul majd ahhoz, hogy a kedves olvasó jobban megértse, hogyan működik hazánkban a természetvédelem, és minél többet megtudjon védendő közös kincseinkről.

Salamon Gábor
igazgató ANPI

Projektismertető

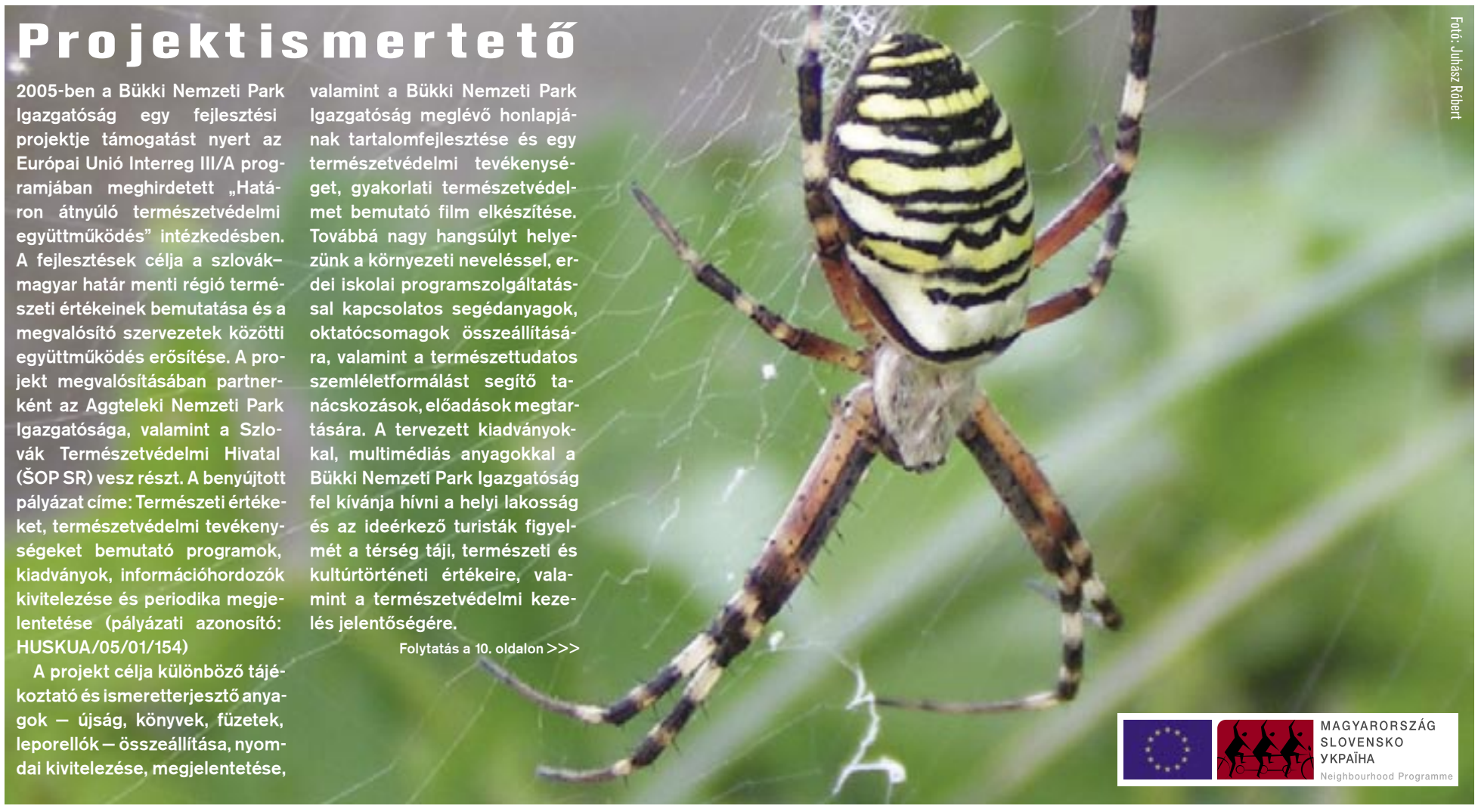

Fotó: Juhász Róbert

2005-ben a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság egy fejlesztési projektje támogatást nyert az Európai Unió Interreg III/A programjában meghirdetett „Határon átnyúló természetvédelmi együttműködés” intézkedésben. A fejlesztések célja a szlovák–magyar határ menti régió természeti értékeinek bemutatása és a megvalósító szervezetek közötti együttműködés erősítése. A projekt megvalósításában partnerként az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatósága, valamint a Szlovák Természetvédelmi Hivatal (ŠOP SR) vesz részt. A benyújtott pályázat címe: Természeti értékeket, természetvédelmi tevékenységeket bemutató programok, kiadványok, információhordozók kivitelezése és periodika megjelentetése (pályázati azonosító: HUSKUA/05/01/154)

A projekt célja különböző tájékoztató és ismeretterjesztő anyagok — újság, könyvek, füzetek, leporellók — összeállítása, nyomdai kivitelezése, megjelentetése, valamint a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság meglévő honlapjának tartalomfejlesztése és egy természetvédelmi tevékenységet, gyakorlati természetvédelmet bemutató film elkészítése. Továbbá nagy hangsúlyt helyezünk a környezeti neveléssel, erdei iskolai programszolgáltatással kapcsolatos segédanyagok, oktatócsomagok összeállítására, valamint a természettudatos szemléletformálást segítő tanácskozások, előadások megtartására. A tervezett kiadványokkal, multimédiás anyagokkal a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság fel kívánja hívni a helyi lakosság és az ideérkező turisták figyelmét a térség táji, természeti és kultúrtörténeti értékeire, valamint a természetvédelmi kezelés jelentőségére.

Folytatás a 10. oldalon >>>

MAGYARORSZÁG
SLOVENSKO
УКРАЇНА
Neighbourhood Programme

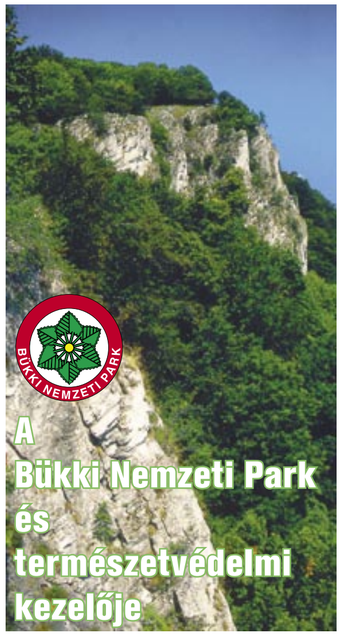

A Bükki Nemzeti Park és természetvédelmi kezelője

1976. december 28-án jelent meg a Tanácsok Közlönyében az Országos Természetvédelmi Hivatal (OTvH) elnökének 18/1976. OTvH számú határozata a Bükki Nemzeti Park létesítéséről, és 1977. január 1-jén **38 774,6** hektár védett területtel megalakult hazánk sorrendben harmadik nemzeti parkja – ugyanakkor az első, amely hegyvidéki területet foglalt magába.

Igazgatóságunk a 41 840,7 hektár kiterjedésű Nemzeti Park mellett ellátja működési területén (Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben) a jogszabályokban meghatározott egyéb színű országos védelem alatt álló területek (11 tájvédelmi körzet és 18 természetvédelmi terület) természetvédelmi kezelési feladatait is. A közel 152 000 hektár védett területen az Alföld erdősztyepp növényzetét, a Tiszamenti árterek ligeterdőit, vizes élőhelyeit, a dombvidékek hagyományos tájhasználatokkal formált mozaikjait, a középhegységek változatos erdőtársulásait, hegyi rétjeit, sziklagyepeit egyaránt megtaláljuk.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság feladatköre

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság – mint mindegyik magyarországi nemzeti park igazgatóság – a miniszter irányítása alatt működő önálló jogi személy, önállóan gazdálkodó, központi költségvetési szerv. Állami feladatként meghatározott alaptevékenysége körében, működési területén **ellátja** a természetvédelmi kutatással, a veszélyeztetett állat- és növényfajok védelmével, az élőhelyek fenntartásával és rehabilitációjával kapcsolatos feladatokat, működteti a területi monitorozó és információs rendszert, **szervezi** és irányítja a természetvédelmi őrszolgálatot (amely közreműködik a kuturális örökség védelmében is), továbbá természetvédelmi bemutató, ismeretterjesztő, oktatási célú, valamint turisztikai létesítményeket **tart fenn**, a szemléletformálás jegyében pedig természetvédelmi **kutatási, oktatási, nevelési és ismeretterjesztési tevékenységet végez.**

Ellátja továbbá a vagyonkezelésében lévő természeti területekkel kapcsolatos vagyonkezelői feladatokat (állattenyésztés, kisegítő mezőgazdasági, vadászati, erdőgazdálkodási szolgáltatások, üdültetés stb.), valamint a védett és fokozottan védett természeti értékek, védett természeti területek, a Natura 2000 területek, valamint a nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területek és értékek természetvédelmi kezelésével kapcsolatos feladatokat.

Szakértőként közreműködik – a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség megkeresése esetén – a természetvédelmi hatósági, szakhatósági, valamint a tájvédelmi szakhatósági eljárásokban.

A növénytani és állattani értékek védelme érdekében milyen fajvédelmi programok futnak a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén?

Fajvédelmi programjaink

Növényfajok terén a boldogasszony papucsa (Cypripedium calceolus), a sokcimpájú holdruta (Botrychium multifidum) és a tátorján (Crambe tatarica) aktív védelme, élőhelykezelése, gerinctelen állatok vonatkozásában pedig egyes veszélyeztetett lepkefajok – pl. hangyaboglárkák (Maculinea spp.), szerecsenboglárkák (Aricia spp.), nagy tűzlepke (Lycaena dispar), magyar fésűsbagoly (Diloszeghyana schmidtii), nagy szikibagoly (Gortyna borelii) – élőhelykezelése, monitorozása terén értünk el komoly eredményeket. Az utóbbi évtizedben fellendült denevérvédelmi munka egyik legfontosabb színtere Észak-Magyarország, melynek során a barlanglakó fajok védelmében számos barlangot és mesterséges üreget „denevérbarát" módon lezártunk. Az erdei fajok élőhelykezelése, élőhelyfejlesztése, odúsítása és az épületlakó fajok védelmét szolgáló intézkedéseink során is komoly tapasztalatokat gyűjtöttünk. Elsőként foglalkoztunk az ürge (Spermophilus citellus) telepítésével, nálunk gyűlt össze az az ismeret, amely megalapozta a ragadozó nagyemlősök (farkas, hiúz) védelem-orientált kutatását. Igazgatóságunk koordinálja a terepi adatainkra épülő csíkosegér (Sicista subtilis) kutatási és élőhelyvédelmi programot. Legjelentősebb eredményeinket egyes veszélyeztetett madárfajokat érintő fajmegőrzési programjaink során értük el. A négyszeresére növekedett kerecsensólyom (Falco cherrug) és a közel tízszeresére duzzadt parlagi sas (Aquila heliaca) állomány munkánk egyértelmű fokmérője. Több nappali ragadozómadár – pl. a békászósas (A. pomarina), a szirti sas (A. crysaetos), a hamvas rétihéja (Cyrcus pygargus), a kék- és a vörösvércse (Falco vespertinus, F. tinnunculus), a kígyászölyv (Circaetus gallicus) –, néhány bagolyfaj – pl. az uhu (Bubo bubo), az uráli bagoly (Stryx uralensis) és a füleskuvik (Asio otus) – a gólyafajaink (Ciconia spp.), a szalakóta (Coracias garrulus) és még jó néhány madárfaj aktív védelme tekintetében átlag feletti tapasztalatokat szereztünk.

1 Fotó: Juhász Róbert

2 Fotó: Baráz Csaba

Adatok a Bükki Nemzeti Parkról

Az alapítás éve: 1977
(18/1976. OTvH számú határozata alapján)
Területe jelenleg: 41 840,7 ha
Fokozottan védett területek összesen: 5677,4 ha
Erdőrezervátum magterületek: 560,6 ha
Erdőrezervátum területek: 2248, 5 ha
Védett és fokozottan védett növényfajok száma: több mint 200
Hazánkban csak a Bükkből ismert növényfajok: erdélyi lednek, éplevelű macskagyökér, északi sárkányfű, havasi ikravirág, Hazslinszky-berkenye, magas istác, magyar nyúlfarkfű, mirigyes fodorka, sárga ibolya, szirti pereszlény, tátrai hölgymál, Vrabélyi-estike, Wiemann-pimpó.
Védett és fokozottan védett állatok száma: több mint 400
Endemikus állatfajok: Gebhardt vakfutrinka, bükki hegyiaraszoló, bükki szerecsenboglárka
Fokozottan védett barlangok száma: 52

Milyen természetvédelmi kezelést megalapozó kutatási tevékenységek zajlanak a Bükki Nemzeti Park Igazgatóságon?

A védett természeti területeken folyó kutatási tevékenységek az aktív természetvédelmi tevékenységhez, a nemzetközi normáknak megfelelő védelmi kategóriák (pl. az IUCN zónabeosztás) kialakításához, valamint a Natura 2000-es jelölő fajok és élőhelyek vizsgálatához szükséges alapadatok beszerzésére irányulnak:

- növénytani kutatások: védett területek flóra- és vegetációtérképezése, a védett növényfajok felmérése;
- állattani kutatások: madártani megfigyelések, denevér, ürge felmérések, veszélyeztetett lepkefajok és populációik monitorozása, felmérése;
- országos rétegtani alapszelvények és egyéb geológiai feltárások, földtani és felszínalaktani értékek kutatása;
- a bükki (karszt) vízkutatás;
- a bükki forrásmészkő-kiválások kutatása;
- a források ún. közhiteles nyilvántartásának létrehozása céljából folyó kutatások;
- a barlangok ún. közhiteles nyilvántartásának létrehozása céljából folyó kutatások;
- a kunhalmok és földvárak természetvédelmi, tájvédelmi értékeinek kutatása;
- az egyedi tájértékek kutatása, listájuk összeállítása.

1. kép: Középtarka harkály
2. kép: Boldogasszony paucsa
3. kép: Földvárak térinformatikai felmérése (kataszterezés, dokumentálás)
4. kép: Északi sárkányfű

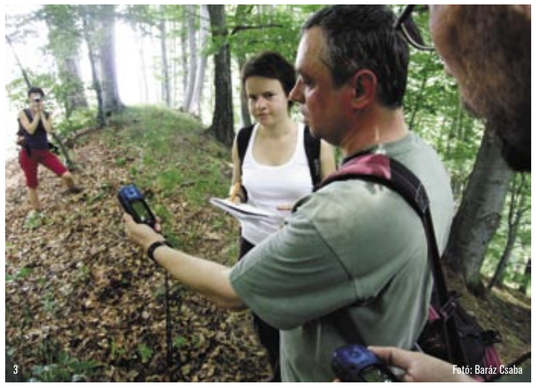

3 Fotó: Baráz Csaba

4 Fotó: Baráz Csaba

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területe

(lásd: 8–9. oldali térképet)

1. Borsod-Abaúj-Zemplén-megye területe – kivéve a Sajó, a Hernád és az országhatár által közrezárt vidéket, mely az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területe;
2. Heves megye – kivéve a Hortobágyi Nemzeti Park Tiszán átnyúló részét, a hajdani tiszafüredi madárrezervátum országos jelentőségű természetvédelmi területét és a Közép-Tiszai Tájvédelmi Körzet 1629 hektáros szeletét;
3. Nógrád megye kivéve a Duna-Ipoly Nemzeti Park börzsönyi védett területét, a volt Börzsönyi Tájvédelmi Körzet Nógrád megyébe eső részét;
4. Jász-Nagykun-Szolnok megye területén a Hevesi Füves Puszták Tájvédelmi Körzet területe;
5. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén a Kesznyéteni Tájvédelmi Körzet területe.

1 Fotó: Tolnay Zsuzsa

A karszt világa

A karsztvidék egyik feltűnő sajátossága, hogy a Pelsőc–Aggtelek–Teresztenye települések között meghúzható ún. kaptúravonaltól északra fekvő terület tipikus fedetlen karszt, vékony talajtakaróval és a felszínre is kibukkanó kőzetekkel. A délre eső hegyvidék jellegzetesen fedett karszt, ahol a lesüllyedt mészkőrögöket fiatalabb, nemkarsztos üledékes kőzetek borítják.

A földtörténeti középkor triász időszaka meghatározó jelentőségű a terület történetében, mivel az ekkor nagy tömegben képződött mészkő a legfontosabb hegységet alkotó alapkőzet. E kőzetek tulajdonságai alapvetően meghatározták a táj fejlődéstörténetét.

Az Aggteleki Nemzeti Park területén rengeteg fosszíliára (megkövesedett őslényre vagy lenyomatára) bukkanhatunk. A rudabányai hominoida lelőhely például az emberré válás korai szakaszának világviszonylatban is jelentős területe.

A Gömör–Tornai-karszton a mérsékelt övi középhegységi karsztosodás majd' minden formakincse és legkülönfélébb jelensége olyan sűrűségben és változatosságban fordul elő, ami bolygónkon is egyedülálló. E kis területen jelenleg több mint 1200 barlangot ismerünk, amelyből mintegy 300 az Aggteleki Nemzeti Parkban található. Itt található a mérsékelt égöv leghosszabb aktív patakos barlangja is, a Baradla–Domica barlangrendszer. A karbonátkiválások nemzetközileg nyilvántartott alaptípusának több mint kétharmada megfigyelhető a karszt barlangjaiban (függő- és állócseppkövek, cseppkőoszlopok, cseppkőzászlók, borsókövek, aragonitbokrok, kalcitlemezek, heliktitek, mésztufagátak stb.).

A barlangok mindemellett állattani, régészeti és tudománytörténeti szempontból is fontosak. E felszín alatti világ több mint 500 barlanglakó, ill. barlangkedvelő faj élőhelye. Ilyen ritkaság a *magyar vakfutrinka*, a *szemercsés vakászka*, vagy az *aggteleki vakbolharák*. A barlangkedvelő fajok legfőbb képviselői a denevérek. A harminckilenc európai faj közül huszonnégyről van tudomásunk a térségben. Az emberi kultúra fejlődésének mintegy 35 000 éves időszakát fogják át azok a régészeti leletek, melyek a térség barlangjaiból kerültek napvilágra.

A felszínen látható formakincs a karsztjelenségek valóságos szabadtéri múzeuma, így például megfigyelhető itt a fennsíkok leggyakoribb karsztformája a *töbör* vagy *dolina*, a gyökerek által létrejött oldási forma, a *gyökérkarr*, vagy a pusztulásos *sziklakarr*, *lejtőkarr* és *rácskarr*.

A kőzethatáron, a karsztok peremén kialakuló különböző víznyelők a barlangok vízutánpótlását biztosítják.

A Gömör–Tornai-karsztvidék legféltettebb „kincse" e terület bennszülött növénye, a *tornai vértő*, amely szerepel a világ veszélyeztetett növényfajait felsoroló vörös listán. Növénytani ritkaság a fokozottan védett *osztrák sárkányfű*.

Legértékesebb ragadozó madarunk a *parlagi sas*, s erdeinkben él hazánk egyetlen költő fajdféléje, a *császármadár*. A fokozottan védett *vízirigó* állományát csupán néhány pár képviseli. Kiemelkedő értékű faj még a mediterrán elterjedésű *bajszos sármány*. A gyíkok közül a szűkebb elterjedésű *pannon gyík* a legértékesebb. A kétéltűek közé tartozó *foltos szalamandra* az Aggteleki Nemzeti Park címerállata.

Különlegesen gazdag a térség rovarvilága. Magyarországon csak a karsztvidék nedves rétjein fordul elő a *zöld rétisáska*. Az előforduló lepkefajok száma eléri a 2000-et! Gyakran találkozhatunk ritka, veszélyeztetett és védett fajokkal, mint a *fecskefarkú* és a *kardoslepke*, illetve itt találjuk a *kis apollólepke* legjelentősebb hazai állományát is.

Újvárosy Antal
V. Litkei Krisztina
ANPI

3 Fotó: Tolnay Zsuzsa

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 1978-ban az Aggteleki-karszt jelentős részét védetté nyilvánította (Aggteleki Tájvédelmi Körzet). 1979-ben az UNESCO, a MAB (Ember és Bioszféra) program keretében az Aggteleki Tájvédelmi Körzet teljes területét Bioszféra Rezervátummá nyilvánította. Ezzel egy időben az államhatár északi oldalán lévő Szlovák-karszt Tájvédelmi Körzet területe is Bioszféra Rezervátum rangot kapott.

1985. január 1-jei hatállyal az Aggteleki Tájvédelmi Körzet 19 708 hektáros területén megalakult az Aggteleki Nemzeti Park, hazánk negyedik nemzeti parkjaként hangsúlyozottan a földtani természeti értékek, a jellegzetes karsztos felszínformák és a felszín alatt húzódó barlangok megóvása érdekében. Az UNESCO Világörökség Bizottsága 1995. december 6-án az Aggteleki- és Szlovák karszt barlangjait – hazánk első természeti világörökségeként – felvette a Világörökség listára.

2

Az Aggteleki Nemzeti Park természeti és kultúrális értékei

Ember a karszton

Az Aggteleki-karszt mai képének formálásában fontos szerepe volt a sok évszázadot átívelő, a természet rendjébe akarva-akaratlan beavatkozó emberi tevékenységnek is. A Nemzeti Park és az azt övező táj az őskortól napjainkig az emberi jelenlét legkülönbözőbb emlékeit őrzi. A bükki kultúra embere eszközeinek és művészi szépségű, vonaldíszes cserépedényeinek maradványai nagy számban kerültek elő Aggteleken. A tatárjárás utáni újjáépítési hullámról tanúskodnak Martonyi község határában, az erdőben található pálos kolostor romjai. Figyelemre méltó a szalonnai Árpádkori körtemplom, Rakacaszend egyenes szentélyzáródású román kori templomát pedig értékes falképmaradványaiért és festett famennyezetéért érdemes felkeresni. A tornaszentandrási ikerszentélyes római katolikus templom ritka műemléki értékét szép fekvése, tájba illeszkedése is fokozza. A XIII. században épült zubogyi református templom kazettás mennyezetével, fazsindely tetejével és a fa szerkezetű haranglábbal gyönyörű látványt nyújt.

A XIII. század második felében Északkelet-Magyarországon egymás után épülnek a várak. Szögligettől északra ebben az időszakban építette IV. Béla a tornai királyi uradalom védelmére a Szádvárat, mely hazánk egyik legnagyobb vára volt.

Említésre méltó még Tornanádaskán, védett parkban álló kastély, melyet a XIX. században barokk stílusban átépítettek. A Nemzeti Park szűkebb környékének települései középkori eredetűek, de lakóházaik zöme a századfordulón vagy azután épült, a vidékre jellemző hagyományos formában: cseréppel fedett nyeregtetővel, változatos vakolatdíszekkel „cifrázott" oromfallal, sokszor famíves oldaltornáccal, fűrészelt díszítéssel. Közülük számos műemléki jelentőséggel bír.

U. A. – V. L. K.

1. kép: A martonyi pálos kolostor
2. kép: Almási-zsomboly (Fotó: Egri Csaba)
3. kép: Karrmező a Tó-hegy fölött
4. kép: A Béke-barlang

4 Fotó: Borzsák Péter

Körzeti erdőtervezés a Bükki Nemzeti Parkban

Az erdőgazdálkodás kereteit tíz évre meghatározó körzeti erdőtervezés 2005–2007 között a Bükki Nemzeti Park területének túlnyomó részét érinti. 2005-ben Felsőtárkány és Lillafüred körzete, 2006-ban Eger és Répáshuta körzete, 2007-ben a Keleti-Bükk (Parasznya körzete) került, kerül sorra. A körzeti erdőterveket az Állami Erdészeti Szolgálat illetékes igazgatóságai készítik, védett természeti terület vonatkozásában a nemzeti park igazgatóságok közreműködésével.

Mivel a Bükki Nemzeti Park csaknem teljes területe erdő, és a védendő természeti értékek jelentős része az erdei életközösséghez kapcsolódik, igazgatóságunk kiemelt feladatának tekinti a körzeti erdőtervezés során a természetvédelmi érdekek aktív képviseletét.

Az előkészületek során igazgatóságunk munkatársai bejárják az érintett erdőrészleteket, és terepi tapasztalatok, illetve a rendelkezésünkre álló ismeretek alapján alapvetően három kategóriába sorolják azokat, a védettség szintje, a természeti értékek jelentősége alapján:

- Az első kategóriába tartozó erdőkben gazdasági célú fakitermelés tervezését nem támogatjuk jogszabályi előírás vagy a területen lévő kiemelt jelentőségű természeti érték miatt.
- A második kategóriába tartozó erdőrészletek esetében csak olyan beavatkozások tervezését tartjuk kívánatosnak, melyek az erdő szerkezetét a folyamatos erdőborítást biztosító, természeteshez közeli állapot irányába alakítják. Tehát gazdasági célú fakitermelés tervezését is elfogadjuk, de csak azon középtávú cél szem előtt tartásával, hogy a jelenlegi ún. vágásos üzemmódot felváltsa a kiterjedt vágásterület nélkül működő ún. szálaló üzemmód.
- A harmadik kategóriában a hatályos jogszabályi előírások betartásával vágásos üzemmódban is kezelhető erdők tartoznak.

A Bükki Nemzeti Parkban – erdőtervezési körzetenként némi eltéréssel – az erdőterület mintegy 20%-a került az első, 30%-a a második, 50%-a a harmadik kategóriába.

Már a felsőtárkányi és lillafüredi előzetes tárgyalásokon, és a nemrégiben lezajlott záró tárgyalásokon bizonyossá vált, hogy elképzelésünknek azt a részét, mely a folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodás üzemi méretű bevezetését szorgalmazza, az erdőgazdálkodók nem fogadják el, ezért azt a körzeti erdőterv készítője is csak fokozottan védett természeti terület vonatkozásában méltányolja. Mivel igazgatóságunk lényeges követelménynek tartja a nemzeti park területén a vágásos erdőgazdálkodás visszaszorítását, eltérő véleményünket a záró tárgyalásokon jeleztük. Jelenleg az említett két körzeti erdőterv jóváhagyási eljárása folyik, a döntést az illetékes minisztériumokban hozzák meg.

Szabó Szilárd
BNPI

Erdőgazdálkodás és erdőkezelés az Aggteleki Nemzeti Park területén

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság működési területe a Sajó és Hernád folyók, valamint a szlovák–magyar államhatár által bezárt területet öleli fel. Ezen belül a legjelentősebb védett természeti terület a névadó Aggteleki Nemzeti Park, mely karsztos képződményei, cseppkődíszes barlangjai mellett a felszín gazdag növény- és állatvilága, illetve változatos növénytakarója, kiterjedt erdőségei révén is magára vonja a figyelmet.

Az Aggteleki-karsztvidék ősi növénytakarója az erdő. A térség földtani és felszínalaktani (morfológiai) adottságai szinte mindenhol lehetővé tették az összefüggő erdőtakaró kialakulását, fátlan-erdőtlen területek csak sziklás ormokon, meredélyeken lehettek. A hajdani erdőtakaró felszakadozása az ember megjelenéséhez, településeinek kialakulásához, természetalakító tevékenységének megkezdéséhez kötődik. A barlangokban megtelepedő őskori ember óta folyamatos az emberi kultúra hatása, az erdők mai képére azonban elsősorban a középkori erdőirtások és megmaradt erdők elmúlt ezer évben folytatott használata gyakorolt maradandó, ma is jól kiolvasható hatást.

Az Aggteleki Nemzeti Park területének alig kevesebb mint háromnegyede (74,5%) ma is erdő, s ez az erdőborítás a táj képének formálásán túl jelentős szerepet játszik a növény- és állatritkaságok megőrzésében, a felszíni és felszín alatti karsztos képződmények (elsősorban a barlangok) védelmében is. A védelmi funkciók miatt nem közömbös tehát a térség erdeinek sorsa, a nemzeti park területén található erdők kezelésének mikéntje. Legfőbb kérdés tehát: hogyan lehet az erdők kezelését a természeti értékek megóvása szolgálatába állítani, illetve hogyan lehet a hagyományos erdőgazdálkodói gyakorlatot a nemzeti park területén megfogalmazható elvárásokhoz „szelídíteni".

Az Aggteleki Nemzeti Park 20 187 ha-os területén belül 15 040 ha üzemtervezett erdő található, ebből 14 879 ha állami tulajdonban van, a fennmaradó terület erdőbirtokossági társulat és önkormányzatok, magánszemélyek között oszlik meg. Az állami erdőterületeken két vagyonkezelő működik, az Észak-magyarországi Erdőgazdasági Zrt. (Miskolc), illetve az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (Jósvafő). Az erdőgazdasági területek a második világháború megelőző birtokvásárlások, illetve az 1950-es évek államosításai nyomán kerültek állami tulajdonba, a nemzeti park igazgatósághoz tartozó területekhez a rendszerváltást követően, az egykori szövetkezetek által kezelt erdők megvásárlása útján jutott az állam.

A gazdálkodói, illetve kezelői feladatot ellátók részére a lehetséges természetvédelmi előírások az Aggteleki Nemzeti Park területén az alábbi területekre terjedhetnek ki:

- A kiemelt védettséget élvező területek (erdőrezervátumok, fokozottan védett területek stb.) és véderdők gazdálkodás alóli mentesítése.
- Az ápolások és a nevelővágások során az őshonos lombos elegyfafajok és az állományszerkezeti változatosság megőrzése, a nem őshonos fafajok visszaszorítása.
- Az idegenhonos fafajok állományainak (fenyvesek, akácosok stb.) fafajcserés átalakítása.
- Egyes inváziós fafajok (pl. bálványfa) visszaszorítása, állományainak felszámolása.
- A természetes felújítások előtérbe helyezése, a vágásterületek nagyságának maximalizálása (tarvágásnál 3 ha, felújítóvágás bontóvágásnál 5 ha), térbeli helyzetük tervezése.
- A véghasználatok során hagyásfák, illetve hagyásfacsoportok kijelölése.
- A fakitermelési munkák költési, illetve vegetációs időszakon (március-augusztus) kívüli végzése.
- A közelítőnyomok, rakodók nyomvonalának, illetve helyének kijelölése, a bolygatott területek (rakodók, szétjárt utak stb.) helyreállítása.
- Az erdei mikroélőhelyek (vízállások, sziklakibúvások, odvas fák, hangyabolyok stb.) megóvása, álló és fekvő holtfa visszahagyása.

A felsorolt adottságok figyelembevétele és a gazdálkodási motiváció szerint az egyes erdőgazdálkodók eltérő megközelítéssel fordulnak az erdők kérdéséhez. Az állami vagyonkezelők mellett a többi erdőgazdálkodó alig fejt ki aktivitást, ezért itt csak az előbbiek tevékenységéről szólunk.

Az Északerdő Zrt. (eredményorientált működésre kötelezett állami vagyonkezelőként) klasszikus erdőgazdálkodói gyakorlatot (leegyszerűsítve: erdősítések, ápolások, nevelővágások, véghasználatok) folytat, melynek egyes elemei a nemzeti park területén követendő természetvédelmi elvárásokkal nem, vagy csak nehezen hozhatók összhangba. A természetvédelmi érdekek érvényesítése ez esetben elsősorban a természetvédelmi hatóság előírásai – a 10 éves erdőgazdálkodási üzemtervhez, illetve az ezek alapján készített éves erdőgazdasági tervekhez adott szempontok – útján történik.

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság tevékenysége – tekintettel arra, hogy azt nem a faanyagnyerés, hanem az erdők állapotának javítása motiválja – leginkább a „természetvédelmi erdőkezelés" fogalommal fedhető le; az igazgatóság a nem őshonos fafajú erdők átalakítása (őshonos fafajú állományra cserélése) mellett elsősorban erdősítés-ápolási munkákat, a középkorú állományok változatosságát fokozó nevelővágásokat, illetve az erdőborítást hosszabb távon szavatoló, mozaikos erdőszerkezet kialakítását biztosító szálalóvágásos kísérleteket folytat. A kezelési tevékenység engedélyeztetése a többi szereplőhöz hasonlóan történik: az igazgatóság az erdészeti és a természetvédelmi hatóság előírásai, korlátozásai alapján jár el.

Szmorad Ferenc
ANPI

A nemzeti park területén folyó erdőgazdálkodási, illetve erdőkezelési tevékenységet a természetvédelmi szempontokon és az állománytípusok (bükkösök, gyertyános- és cseres-tölgyesek, molyhos tölgyesek, sziklaerdők, bokorerdők, égeresek stb.) területi eloszlásán túl számos tényező befolyásolja:

- Sok a véderdő jellegű, gyenge fatermési adottságokkal rendelkező, gazdálkodásra alkalmatlan állomány.
- Az erdők zöme sarjaztatott, gyenge növekedésű, a vágáskorok sok helyütt viszonylag magasak.
- Az állományok a korábbi tarvágások miatt színte teljesen egykorúak.
- Helyenként erős gyertyánosodás tapasztalható, de az állományok zöme azért viszonylag elegyes erdő.
- A területen nem őshonos fafajok (fenyők, akác stb.) viszonylag kis területet foglalnak el.
- A nemzeti park egyes területein jelentős mértékű vadkárosítás tapasztalható.

Fotó: Szmorad Ferenc

Fotó: Szmorad Ferenc

1. kép: A sarjcsokros erdőkben a korábbi állomány tuskói körül nőnek a fák
2. kép: Erdős táj az Aggteleki-karszton

A Natura 2000 hálózatról

Hazánk európai uniós tagságával bővült Magyarország természetvédelmi intézményrendszere, mivel a hazai védett területekkel együtt immár európai uniós értékként is meg kell őriznünk a jövő nemzedékek számára.

A Natura 2000 hálózat az Európai Unió két természetvédelmi irányelvén – a Madárvédelmi (79/409/EEC) és az Élőhelyvédelmi irányelven (92/43/EEC) – alapuló, az unióban kötelezően megőrzendő élőhelytípusok, állat- és növényfajok védelmére kijelölt területek hálózata. A Natura 2000 hálózatot a madarak védelmére kijelölt különleges madárvédelmi területek (SPA), valamint az élőhelyek, növény- és más állatfajok védelmére kijelölt különleges természetmegőrzési területek (SCI) alkották. A Natura 2000 hálózat lényegében biztosítja a fenntartása valamennyi uniós tagállam számára kötelező volt.

A hálózat célja az eltűnéssel fenyegetett, kis kiterjedésű természetes élőhelyek és a veszélyeztetett, sérülékeny, vagy bennszülött fajok hosszú távú fennmaradásának biztosítása, a biológiai sokféleség megőrzése. A Natura 2000 hálózat láncszemeinek azokat a területeket jelölték ki, amelyeken az említett irányelvek melléklete felsorolt fajok vagy élőhelyek jelentős állománya található meg.

A Natura 2000 területekre vonatkozó kormányrendeletben kihirdetett területek kiterjedése országosan 1,95 millió hektár (az ország 21%-a!), a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén összesen 372 626 hektár (átfedésekkel: 75 SCI területen 101 429 hektár; 7 SPA területen 35 ezer hektár) tartozik a Natura 2000 hálózat hatálya alá.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság 1 100 000 hektáros működési területén a Natura 2000 területek tehát összesen 372 626 hektárt tesznek ki. (Egyébként a védett természeti területek összes kiterjedése 151 864,6 hektár.)

A Natura 2000 területek jelentős része átfedésben van a hazai jogszabályok által kialakított védett területekkel (nemzeti park, tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek), de számos korábban nem védett terület is ki lett jelölve. A két rendszer (hazai ill. uniós) együttesen biztosítja a természeti értékek védelmét hazánkban, bár a rájuk vonatkozó szabályok, körülmények eltérőek lehetnek. Jelentős különbségként jelentkezik a Natura 2000 területekre vonatkozó közösségi jelentési kötelezettség, továbbá a jelölő fajok és élőhelyek monitorozásával értékelni kell a bekövetkezett változásokat a célként megfogalmazott kedvezőbb természetvédelmi helyzet elérése érdekében.

Az irányelvek értelmében az ország köteles volt a listás fajok országos populációinak minimálisan 20–60%-át bevonni a Natura 2000 hálózatba, oly módon, hogy területeket jelölt ki. Természetesen a ritka, globálisan veszélyeztetett fajok esetében ez a lefedettség 60% feletti, míg a gyakoribb fajok esetében ez az érték alacsonyabb is lehet. Egy terület természetesen több fajra is ki lett jelölve, például a „Borsodi-sík" SPA terület 44 madárfaj és azok élőhelyeinek védelmét hivatott megoldani.

Hazánk természeti értékekben való gazdagságát is elismerve alakította ki az Európai Unió az önálló Pannon Biogeográfiai Régiót, melynek feladata többek között olyan értékes pannon élőhelyek védelme, mint például a kontinentális cserjések (törpemandulások, gyöngyvessző-cserjések), a pannon sziklagyepek, a pannon szikesek, melyek számos, az irányelv II. függelékén szereplő fajnak nyújtanak menedéket. **Fajok közül az alábbi jelölő fajokat kell kiemelnünk, melyek jelentős populációi találhatók meg a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság területén is: növények közül pl. rigópohár, magyar nőszirom, magyarföldi husáng, piros kígyószisz, Janka-tarsóka, magyar nőszirom; lepkék közül pl. sárga gyapjasszövő, Anker-araszoló, nagy szikibagoly; gerincesek közül pl. lápi póc, Petényi-márna, vöröshasú unka, vidra stb.**

Európában a tagállamok területein a természetes élőhelyek továbbra is folyamatosan pusztulnak, és a vadon élő fajoknak egyre növekvő száma válik fokozottan veszélyeztetettté; minthogy a veszélyeztetett élőhelyek, illetve fajok a közösség természetes örökségét képezik, és a veszélyeztetés gyakran a határokon is átnyúlik, megőrzésük érdekében közösségi szinten szükséges lépéseket tenni. Amíg a gazdaságilag fejletttebb tagállamokban az élőhelyek rekonstrukciója, rehabilitációja kell hogy előtérbe kerüljön a Natura 2000-es területeken, addig az unió bővítésével érintett tagállamok többségében – így Magyarországon is – a kedvezőbb természeti állapotok illetve a gazdag élővilág fennmaradását szolgáló extenzív gazdálkodási módok fenntartására kell fektetni a hangsúlyt. Ezért szükséges a gazdálkodók aktív bevonása, melynek érdekében a jövőbeli támogatási rendszereket, stratégiákat a Natura 2000 területeken a védelem céljának megfelelően kell meghatározni. Így új lehetőségek nyílnak a mezőgazdasági, erdészeti és egyéb ágazati, valamint a természetvédelmi érdekek összehangolására. Továbbá a Natura 2000 területek bemutatásával, az ökoturizmussal pedig számos új lehetőség nyílik meg, mely a helyi közösségek kedvezőbb – egészséges – fejlődéséhez is hozzájárulhat.

Schmotzer András
BNPI

Fotó: Bodnár Mihály

A Natura 2000 területek összes kiterjedése átfedésekkel:
SCI: 75 terület – összesen: 101 429 ha
SPA: 7 terület – összesen: 353 671 ha
Összesen: 372 626 ha

Egyéb adatok:
SCI: 16 709 db helyrajzi szám
Legkisebb terület: 7 ha (Sárospataki Mandulás)
Legnagyobb terület: 14 581 ha (Borsodi Mezőség)
Átlagterület: 1173 ha
SPA: 79 548 db helyrajzi szám
Legkisebb terület: 6392 ha (Kesznyéteni Sajó-öböl)
Legnagyobb terület: 107 054 ha (Zempléni-hegység, a Szerencsi-dombsággal és a Hernád-völgyel)
Átlagterület: 50 069 ha

Fotó: Szitta Tamás

Fotó: Kiss Gábor

Fotó: Kiss Gábor

1. kép: Értéri kaszáló
2. kép: Vízes élőhely (Különleges Madárvédelmi Terület)
3. kép: Mezőgazdasági tevékenység Natura 2000 területen
4. kép: Zöld levelibéka (Fotó: Táborská Jana)
5. kép: A hagyományos gazdálkodás által formált táj a Zempléni-hegységben

HOLOCÉN Természetvédelmi Egyesület
3525 Miskolc, Nyavalyás u. 13.
Telefon: 46/508 944
Telefax: 46/505 768
E-mail: holocen@holocen.hu
Honlap: www.holocen.hu

1979-ben jött létre Miskolcon a Bükki Nemzeti Park Baráti Köre, mely 1981-ben alakult át Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Természetvédelmi Egyesületté. A HOLOCÉN nevet 1984-ben vette fel. 1998 óta kiemelkedően közhasznú egyesületként működik.

A Holocén Természetvédelmi Egyesület munkatársai:

Kiss József, Kuthi Adrienn, Stoll László, Szász Edit, Tóth Viktor

Miért holocén? Miért természet- és környezetvédelem?

Holocén a földtörténet jelenkora. Ebben az utolsó, mintegy 12 000 évben alakult ki Földünk mai „arca", a ma is jellemző földrajzi, vízrajzi, éghajlati viszonyok, növény- és állatvilág. A holocén másik fontos és egyben sajnálatos jellemzője, hogy az utóbbiak (át)alakításában egyre nagyobb és egyre károsabb szerepet játszik az ember. Még meglévő természeti értékeink védelme, további pusztításuk megelőzése napjaink legfőbb feladatává vált.

Miként, milyen programokkal járul hozzá egyesületünk e nagy kihívásához:

Természetvédelem – együttműködés a Bükki és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságokkal

Természeti értékeket bemutató gyalogos, kerékpáros, vízitúra és kisvasutas tanösvényeket, bemutatóhelyeket alakítunk ki, melyekhez kirándulásvezető füzeteket készítünk; népszerűsítjük a falusi- és ökoturizmust;

Egyes tájegységek – Dél-Borsod, Felső-Hegyköz, Hernád-mente, Rudabányai-hegység – természeti és kulturális értékeit összefoglaló szemléletformáló kiadványokat készítünk, a vidékre jellemző természeti és kultúrtáj, néprajzi, népi építészeti értékei, védett, illetve védendő élőhelyei, élővilága megismertetése, megóvása érdekében;

Egyedi tájértékek felmérésében veszünk részt, a Felső-Hegyközben, a Hernád felső folyása mentén, a Bodrogközben és a Hegyalja, valamint a Galyaság számos településén.

Környezetvédelem – környezeti nevelés, tudatformálás, akciók, kampányok

Környezeti nevelési, tudatformáló programokat, előadásokat, vetélkedőket, terepgyakorlatokat szervezünk. Évről évre megünnepeljük a Föld Napját, a Madarak és Fák Napját, a Víz és a Vizes Élőhelyek Világnapját. Partnereink az iskolák, a nemzeti parkok, a Városi Környezeti Nevelési Központ;

Akciókat, kampányokat szervezünk a klímaváltozás, a genetikailag módosított élelmiszerek ellen. Népszerűsítjük a biotermékeket, a szelektív hulladékgyűjtést és komposztálást, a környezetbarát szennyvíztisztítási technológiákat, a tiszta, megújuló energiaforrásokat, az energiatakarékosságot;

Vidékfejlesztési programjaink során önkormányzatok és társulásaik környezetvédelmi feladataiban veszünk részt;

A régióban egyaránt jellemző bányászat okozta tájsebek és a bányabezárások okozta munkanélküliség, a bányászatelőtt speciális környezeti és társadalmi problémáinak kezelése, a bányászati célú létesítmények hasznosítása érdekében a Miskolci Egyetemmel és osztrák partnerekkel valósítunk meg közös programot;

2 Fotó: Holocén Természetvédelmi Egyesület

Folyó Koalíció létrehozását célzó nemzetközi Hernád-programunk – horvátországi, romániai, szerbiai és szlovákiai partnerekkel – fő feladata a társadalmi részvétel erősítése az EU Víz Keretirányelvének megvalósításában;

Környezetpolitika – a regionális, országos és nemzetközi folyamatokban való aktív részvétel, lobby

Kiemelt feladatként kezeljük környezeti információkhoz való hozzáférés elősegítését (Aarhusi konvenció), a demokrácia-építés, a szektorközi és szakmaközi együttműködések kialakítását, fejlesztését, a civil társadalom érdekérvényesítő képességének erősítését a természet- és környezetvédelmi kérdésekben.

Egyesületünk delegálhatott tagot az Agrár Kerekasztal, a Nemzeti Környezetvédelmi Program Tematikus Akcióprogram bizottságaiba, a Vízügyi Keretirányelv Magyarországi Megvalósítását Irányító Tárcaközi Bizottságba. A Nemzeti Civil Alapprogram Civil Önszerveződés Szakmai és Területi Együttműködés Kollégiumának elnöki tisztét egyesületünk vezetője tölti be. Munkatársaink képviselik a civil oldalt a Zöld Hatóság Tárgyaló Delegációban, a Folyógazdálkodási Tárcaközi Bizottságban, valamint a Nemzetközi Duna-védelmi Bizottságban (ICPDR).

Egyesületünk tagja a Magyar Természetvédők Szövetségének (Föld Barátai Magyarország), a 13 Duna-menti országot összefogó Duna Környezetvédelmi Fórumnak (DEF) és a Galyasági Településszövetségnek.

1 Fotó: Holocén Természetvédelmi Egyesület

Sziklamászás

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén található hegyvidékek természetes sziklaalakzatai hagyományosan a vonzó turistacélpontok közé tartoznak, de az elmúlt években egyre inkább előtérbe került sportcélú hasznosításuk is. Az ide látogató sziklamászók mind mészkövön, mind andeziten számos út közül válogathatnak. Talán ezért is váltak – a természetes sziklafalakban nem igazán bővelkedő hazánkban – a Bükk, a Mátra és a Zempléni-hegység sziklái népszerű mászóhelyekké. De ne felejtsük el, hogy szikláink értékes, egyedi élővilágnak is otthont nyújtanak, amelyek igen sérülékenyek és gyakran érzékenyen reagálnak a legkisebb zavarásra is!

Ezért született meg a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság szabályozása arról, hogy működési területén mely sziklák mászhatóak és melyeknél szükséges korlátozások bevezetése a természet megóvásának érdekében. Bízunk abban, hogy a több mint egy évszázados múltra visszatekintő magyar hegymászás hagyományos értékei – mint a természet szeretete és védelme – a mai napig is meghatározóak e sportágban. Ezért reméljük, hogy az ide látogatók betartják a szabályozásban előírtakat annak érdekében, hogy a jövő generációi is megcsodálhassák a természet e ritka, egyedi értékeit.

Klein Dávid

Az alábbi listán adjuk közre, melyek azok a sziklák a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, amelyek szabadon, vagy bizonyos megszorításokkal mászhatóak. (A felsorolásban nem jelölt sziklák mászása egész évben és minden körülmények között TILOS!).

Bükk

Korlátozás nélkül mászható
- Fehér-kő
- Hámori-szikla
- Örvény-kő – mászható, de a sziklánál táborozni tilos
- Felsőtárkányi szurdok (Kő-köz) – a falu felé eső része egész évben mászható.

Korlátozással mászható
- Köpüs-kő – február 1. és július 31. között tilos. Versenyek előtt külön egyeztetés szükséges .

Időbeni korlátozás mellett mászható
- Dédesi Kis-vár sziklája (Kisfal, Reibung-tábla, Nagyfal, Középső- vagy Tűzfal) – február 1. és június 30. között tilos. A sziklaképződmény többi részén egész évben tilos.

Mátra

Korlátozás nélkül mászható
- Kis-Csóka-kő, Mátrakeresztes (Bárány-kővel szemben, Csörgő-patak felett)
- Bárány-kő
- L-fix torony, Ágasvár
- Holló-kő, Pálosvörösmart.

Korlátozással mászható:
- Sánc a Holló-kővel szemben – a Mátrai Tájegységgel történő előzetes egyeztetés alapján.

Zempléni-hegység

Korlátozás nélkül mászható:
- Sólyom-bérc, Háromhuta
- Sólyom-kő, Hejce.

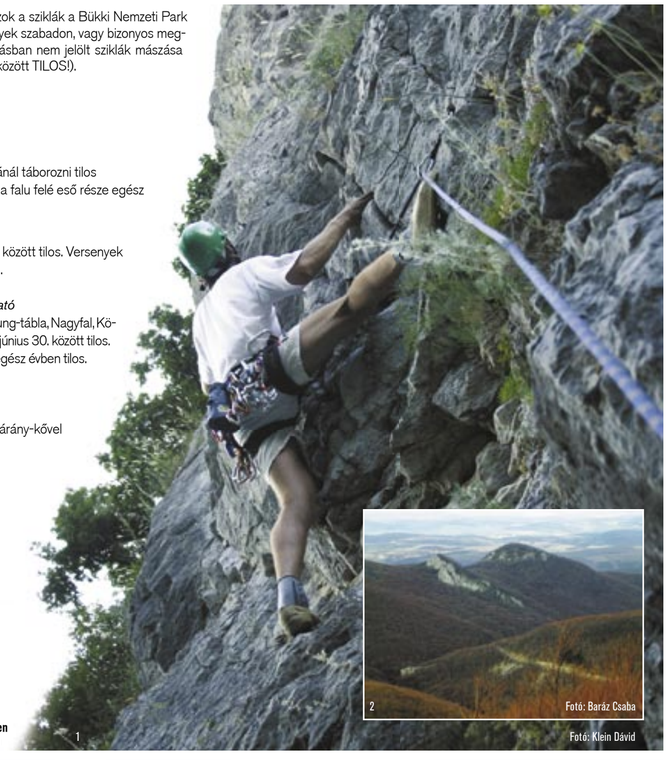
1 Fotó: Klein Dávid

2 Fotó: Baráz Csaba

1. kép: Sziklamászás a felsőtárkányi Kő-közben
2. kép: A dédesi Vár-hegy és a Kisvár sziklája

Archív:

1 Reprodukció: Lányainé Nagy Éva

1. kép: Az apátsági templom és a Bél-kő a 20. század elején
2. kép: A kőfejtők teraszai által felszabdalt hegyoldal ma
3. kép: A Bél-kő lebányászott teteje

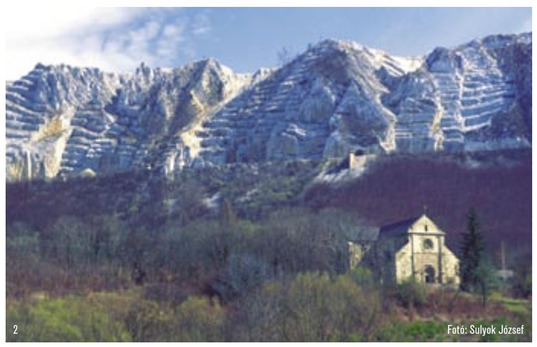
2 Fotó: Sulyok József

Bél-kő

Egerből Szilvásváradra utazva, a Béli-medencébe érve egy pusztulásában is fenséges sziklás hegyóriást láthatunk: Bélapátfalváról és környékéről a Bükk-fennsík délnyugati letörése, a kőbányászat által szétroncsolt Bél-kő látványa tárul elénk. A modernnek nevezett, civilizált világ mementója e hegy, amely kiemelkedő természeti és kulturális értékei ellenére is áldozatává vált induszt riális korunknak. A bélapátfalvi cementgyár majd egy évszázadig mohón fogyasztotta mészkőtömegét, nem kímélve ritka növény- és állatvilágát, különleges élőhelyeit. A geológusok, botanikusok, zoológusok és történészek zarándokhelye ma már egy megrendítő tájseb. A palócok hajdani szent hegye, a Béli-medence ősi, kultikus helye még így is – szétszabdalva, meggyötörve – az ezerszínű Kárpát-medence egyik nagyhatású, izgalmas pontja.

A Bél-kő 1977. január 1-jén a 38 774,6 hektár védett területtel megalakuló Bükki Nemzeti Park határán kívül rekedt. A délnyugati sziklaormát azonban 1984-ben kivonták a kőbányászat alól és a nemzeti parkhoz csatolták: a 39,8 hektárnyi területből 23,4 hektár fokozottan védett minősítést kapott. A mellette lévő hegygerinc azonban egyre csak fogyott. A Bél-kő sebhelyét okozó, mára megszűnt cementgyárat 1908-ban alapította *Wessely Károly* osztrák nagyiparos, aki már 1904-ben jogot szerzett az Egercsehi környékén lévő szénvagyon kitermelésére. Az építkezés **1910-re** fejeződött be. Ekkor kezdte meg a kor színvonalához képest igen korszerű cementgyár a működését. (A napjainkra elbontott új cementgyárat – hat évig tartó építési és szerelési munkálatokat követően – **1980-ban** helyezték üzembe.)

A Bél-kő oldalában **1963-ig** folyt a két mészkőbánya tölcséres művelése, ekkorra azonban a bányafal veszélyessé vált, ezért a kőzetanyag kitermelését a hegygerinc tetején folytatták. 730 méter magasságban megnyitották a *felső kőbányát*, amely 2002-ig – a cementgyár bezárásáig és lebontásáig és a kőfejtő rekultiválásáig – gyakorlatilag legyalulta a Bél-kő tetejét. Az 1979-es bányatelek feltetésekor a kitermelhető ásványvagyont **176,5 millió tonnára** becsülték. A számítások szerint a Bél-kőből a közel száz év alatt **19 475 000 tonna** mészkövet termeltek ki, ami azt jelenti, hogy a hegyből több mint **7 millió m³** hiányzik…

2003 októberében – a Magyar Államkincstár közvetítésével – a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság vagyonkezelésébe került a 102 hektáros terület, amelyen – a rekultivációt és a tájrendezést követően – az igazgatóság a Holcim Hungaria Rt. és a Duna–Dráva Cement Kft. anyagi támogatásával tanösvényre fűzve mutatja be e különleges karakterű hegy értékeit.

Baráz Csaba – Hollós Sándor BNPI

3 Fotó: Baráz Csaba

Vízitúra-szabályozás a Bodrogzugban

1 Fotó: Kiss Gábor

A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet

A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet 1986 augusztusában alakult, 4578,6 hektáron.

Két nagy területre osztható:

Az egyik a Tokaj-Hegyaljához tartozó 513 m magas Nagy-Kopasz, amely a tájból szigetszerűen kiemelkedő vulkanikus törmelék nemcsak világhírű borokat érlel, hanem változatos élőhelyein számos ritka állat- és növényfajnak ad otthont.

A terület legjellemzőbb élőhelyei a déli kitettségű hegyoldalakon a melegkedvelő molyhos-tölgyesek és bokorerdők, szárazságkedvelő szikla-gyepek, és lejtősztyepp-rétek.

Az északi oldalakra leginkább a hárs-kőris és gyertyános-tölgyes erdők jellemzőek, de néhol megjelenik a szelídgesztenye is.

A tájvédelmi körzet másik nagy területegysége a Bodrog és a Tisza által közrefogott ártér, mely az áradások alkalmával minden évben rendszeresen víz alá kerül, így élővilágára is a vizes, nedves élőhelyeket kedvelő növény- és állatfajok dominanciája jellemző. Jellegzetes élőhelyei is a morotvák, láp- és mocsárrétek, a vizeket szegélyező ligeterdők és a hajdani ártéri gazdálkodás emlékét őrző kaszálóréteket területén alakultak ki.

Kiemelt értéket képvisel a terület madárvilága: hazai nagyragadozóink mellett költ itt számos vízi és gázlómadár-fajunk, de az ártér a madárvonulásnak is fontos állomása. Ennek köszönhetően 1989-ben, mint nemzetközi jelentőségű vízimadár-élőhely felkerült a RAMSARI területek listájára.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság I-577/2004 sz. határozata alapján:

I. A területre történő belépés szabályozása

I. 1 A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet teljes védett természeti területére történő belépéshez a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság előzetes engedélye szükséges.

I. 2 Engedély nélkül használhatóak gyalogosan és kerékpárosan:
– a jelzett turistautak időbeli korlátozás nélkül,
– a Bodrogzugban az árvízvédelmi töltések, illetve annak nyomvonala minden év július 1. után.

II. Táborozás és egyéb területhasználat szabályozása

II. 1 Egész évben tilos a táborozás, a közösségi és tömegsportesemények, sportversenyek rendezése, technikai jellegű sporttevékenység folytatása a Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet teljes – mellékelt térképen jelzett – védett természeti területén (Bodrogzug, Kopasz-hegy, Taktaköz).

III. Vízitúrázás szabályozása

III. 1 A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet teljes védett természeti területén vízitúrázni egyénileg és csoportosan is a természetvédelmi hatóság előzetes engedélyének beszerzése után lehet.

III. 2 Jelen szabályozás hatálya minden vízijárműre és vízi sportesemény-közre kiterjed, így különösen a csónakokra, a kizárólag versenyzésre és edzésre szolgáló vízijárművekre, a kajakokra és kenukra, valamint a motoros kisgép hajóra.

III. 3 A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet területén a vízitúrázás a mellékelt térképen megjelölt útvonalon engedélyezhető: Zsaró, Zsaró-ér, Dió-ér, Bodrogzugi (I.) főcsatorna. A Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet egyéb területein a vízitúrázás tilos.

III. 4 A III.1 pontban megjelölt kérelem benyújtásának határideje a tervezett vízitúra évében április 15. Ezen határidő elmulasztása esetén igazolási kérelem benyújtásának helye nincsen.

III. 5 A védett természeti területen áthaladó szakaszon (Zsaró-zsiliptől a Zsaró-éren) a vízitúrázók létszáma nem haladhatja meg a napi 30 főt. Amennyiben a vízitúrázó csoport eredményes vizsgát tett és igazolványnyal rendelkező polgári természetőr, állami természetvédelmi őr, vagy a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által természetvédelemből vizsgáztatott, az érintett védett természeti területen az igazgatóságtól túravezetésre engedélyt kapott és regisztrált túravezető vezeti, abban az esetben a területen áthaladó vízitúrázók létszáma az eddigieken felül legfeljebb további 5 csoport naponta, az egyes csoportok létszáma legfeljebb 30 fő lehet. Ettől a létszámkorlátozástól a nemzeti park igazgatóság szakvéleménye alapján a hatóság a vízitúrázás természeti értékekre gyakorolt hatása függvényében mindkét irányban eltérhet.

A külön jogszabályban meghatározott elsőfokú környezetvédelmi, természetvédelmi, tájvédelmi és vízügyi hatósági, szakhatósági jogköröket a Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség gyakorolja.

A Bodrogzug területére a belépéshez az Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (3300 Miskolc, Mindszent tér 4.) adja ki az engedélyt.

2 Fotó: Kiss Gábor

1. kép: Az áradás során víz alá került Bodrogzug, háttérben a vulkanikus eredetű tokaji Nagy-Kopasz
2. kép: Vízitúrázók a Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzetben lévő Zsaró-éren

BÜKKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG			
BÜKKI NEMZETI PARK			
		Alapítási év	**Területe (hektár)**
	Alapítása	1976	**38 774,6**
	Jelenleg:		**41 840,7**
TÁJVÉDELMI KÖRZETEK			
	Védett terület neve	**Alapítási év**	**Területe (hektár)**
1.	Lázbérci	1975	**3 633,8**
2.	Hollókői	1977	**141,2**
3.	Zempléni	1984	**26 496,0**
4.	Mátrai	1985	**11 862,7**
5.	Tokaj–Bodrogzug	1986	**4 578,6**
6.	Borsodi Mezőség	1989	**17 932,2**
7.	Karancs-Medves	1989	**6 709,0**
8.	Kelet-Cserhát	1989	**6 915,5**
9.	Kesznyéteni	1990	**6 083,9**
10.	Hevesi Füves Puszták	1993	**13 377,6**
11.	Tarnavidéki	1993	**9 569,8**
TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK			
	Védett terület neve	**Alapítási év**	**Területe (hektár)**
1.	Erdőtelki Arborétum	1950	**3,04**
2.	Ipolytarnóci Ősmaradványok	1954	**522,3**
3.	Kerecsendi Erdő	1959	**106,9**
4.	Szomolyai Kaptárkövek	1960	**4,8**
5.	Siroki Nyírjes-tó	1961	**22,55**
6.	Gyöngyösi Sár-hegy	1975	**186,0**
7.	Füzérradványi Kastélypark	1975	**140,0**
8.	Szőllőskei Erdő (Eger)	1976	**63,7**
9.	Megyaszói Tátorjános	1987	**35,3**
10.	Tállyai Patócs-hegy	1987	**3,2**
11.	Erdőtelki Égerláp	1989	**22,4**
12.	Bodrogszegi Vár-hegy	1990	**1,6**
13.	Erdőbényei Fás legelő	1990	**195,6**
14.	Abaújkéri Sóstó-legelő	1994	**69,7**
15.	Sátoraljaújhelyi Long-erdő	1996	**1 123,2**
16.	Sárospataki Megyer-hegyi Tengerszem	1997	**1,1**
17.	Egri Kőlyuk-tető	1998	**117,5**
18.	Sóshartyáni Hencse-hegy	2004	**104,7**
	ÖSSZES védett terület a BNPI működési területén (2006)		**151 864,6**

Fotó: Baráz Csaba

A béri Nagy-hegy ívelt andezitoszlopai (Cserhát)

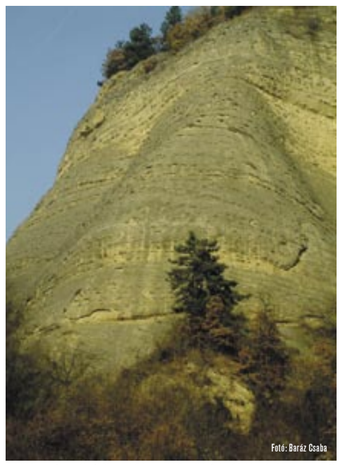
Fotó: Baráz Csaba

A bükkszenterzsébeti Nagy-kő homokkő sziklafala (Vajdavár-hegycsoport)

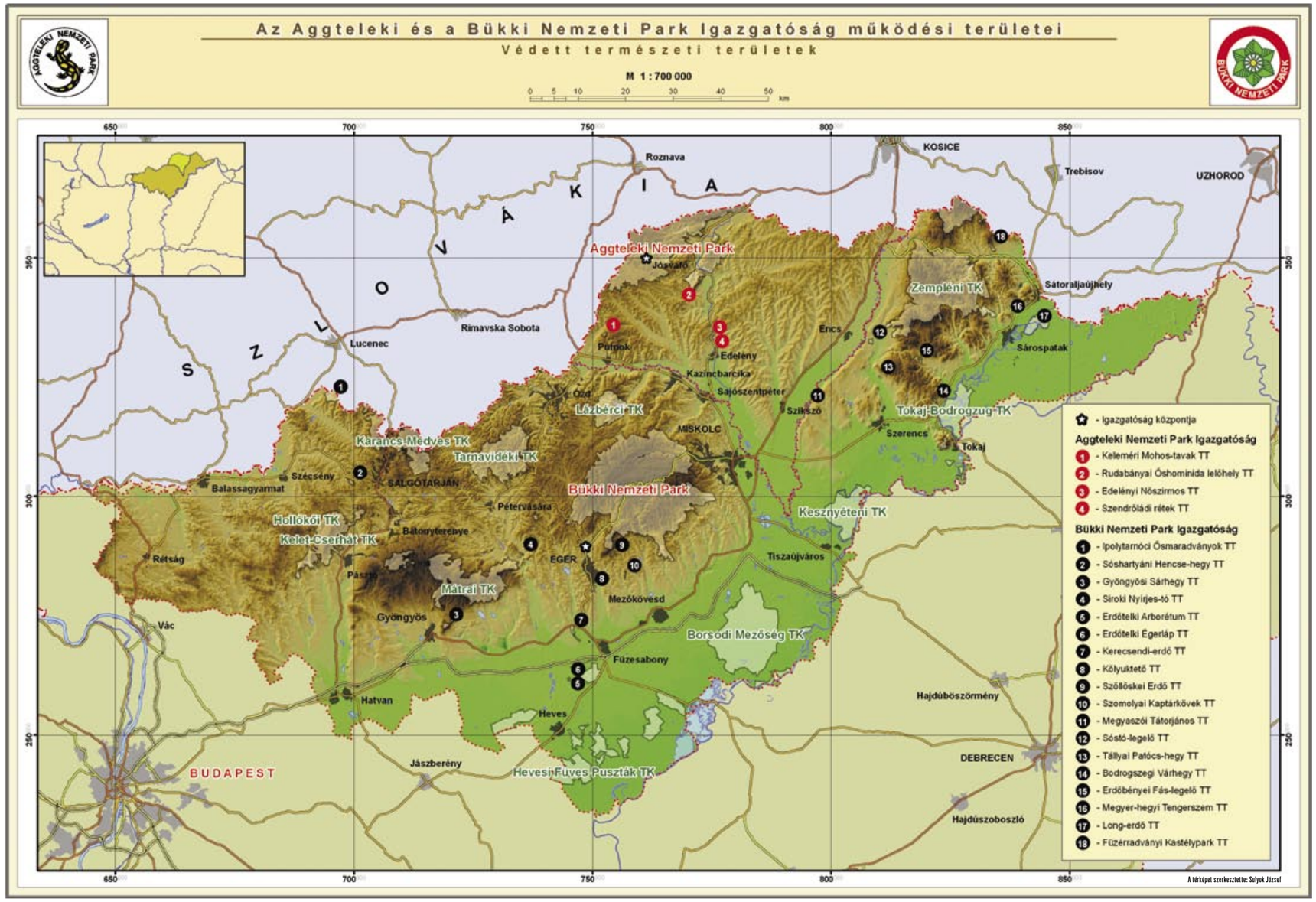

AGGTELEKI NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG			
AGGTELEKI NEMZETI PARK			
		Alapítási év	**Területe (hektár)**
	Alapítása	1985	**19 708**
	Jelenleg:		**20 187**
TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK			
	Védett terület neve	**Alapítási év**	**Területe (hektár)**
1.	Keleméri Mohos-tavak	1951	**56,9**
2.	Rudabányai Őshominida-lelőhely	1977	**2,0**
3.	Edelényi Nőszirmos	2005	**3,1**
4.	Szendrőládi-rétek	1990	**1,5**
	ÖSSZES védett terület az ANPI működési területén (2006)		**20 250,5**

Fotó: Ambrus Attila

A Baradla-barlang bejárata (Aggteleki-karszt)

Fotó: Baráz Csaba

A Baradla-barlang egy részlete (Aggteleki-karszt)

Fotó: Baráz Csaba

A regéci vár (Zempléni-hegység)

Fotó: Baráz Csaba

A Keleti-Mátra vonulata

Fotó: Ilonczai Zoltán

Nagy tüzlepke

Fotó: Sulyok József

Magyar nőszirmos rét Tolcsva mellett (Zempléni-hegység)

Fotó: Baráz Csaba

Kaptárkő a szomolyai természetvédelmi területen (Bükkalja)

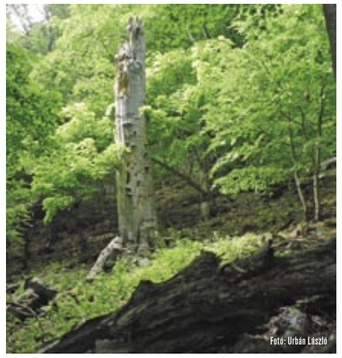
Fotó: Urbán László

Erdőrezervátum a Kékes északi oldalán (Mátra)

Projektismertető

>>> Folytatás az első oldalról!

A projekt keretein belül végrehajtandó tevékenységek rövid ismertetése

Az információszolgáltatás, ismeretterjesztés, tájékoztatás keretén belül nyolc alkalommal (két havonta) megjelentetünk egy, a határ menti régió nyilvánosságát tájékoztató, a két nemzeti park igazgatóság (a bükki és az aggteleki) működési területének természetvédelmi helyzetét, a régió természeti értékeit, az aktuális „zöld eseményeket" bemutató periodikát – amelynek első számát tartja kezében a kedves olvasó – ZÖLD HORIZONT címmel. Az újságban megjelenő írásokkal, közleményekkel bemutatjuk a természetvédelem szervezeti felépítését és működési jellegét, a Nemzeti Természetvédelmi Alaptervben megfogalmazott tevékenységeket, a védett természeti területek elemeit, hálózatát, az élőhelyvédelmi irányelveket és programokat, a NATURA 2000 Hálózat területeit és a hozzá kapcsolódó jogszabályokat, a természetvédelmi kezelési terveket, a gyakorlati természetvédelmi tevékenységeinket. A lapot az Észak-magyarországi régióban (Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megyékben terjesztjük, összesen 20 000 példányban.

Számos kiadványt jelentetünk meg. Már megkezdtük két monográfia szerkesztési munkálatait. Az egyik a Zempléni Tájvédelmi Körzetünket és környékét (a Zempléni-hegységet), a másik a Karancs–Medves és a Cseres-hegység (Szlovákia) Tájvédelmi Körzeteket mutatja be.

Készítünk harmincféle leporellót, szóróanyagot, melyek a Bükki Nemzeti Parkról, az igazgatóság feladatköreiről, a működési területen lévő tájvédelmi körzetekről, természetvédelmi területekről, egyéb területi védelmi kategóriákról (pl. a NATURA 2000 területekről, ex lege értékekről), a gyakorlati természetvédelemről, a védett természeti területek látogatási szabályairól, bemutató helyeinkről, tanösvényeinkről szolgáltatnak információkat. Hasonló témákat dolgozunk fel a mobil kiállítás tablóin, melyet elsősorban a működési területünkön lévő oktatási és közművelődési intézményekben, de más helyszíneken is elsősorban jeles napokhoz kapcsolódóan, konferenciákon, különböző rendezvényeken kívánunk felállítani.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontot és az abban elhelyezett „Karszt és élővilága" című kiállításhoz kapcsolódó vezetőfüzet négy nyelven történő megjelentetése is szerepel a pályázatban.

Készítünk egy 20–25 perces filmet, amely kifejezetten a gyakorlati természetvédelmi tevékenységet, fajvédelmi programjainkat kívánja az emberekhez közel hozni.

A helyi lakossággal történő párbeszédet segíti a régió természeti értékeit, az aktuális „zöld eseményeket" bemutató, tanácsadó, szolgáltató internetes felület fejlesztése, valamint konferenciák, tanácskozások szervezése, illetve a konferenciákhoz, oktatási, környezeti nevelési programokhoz illeszkedő prezentációk elkészítése.

Összeállítunk és megjelentetünk egy, az egész ország területén jól hasznosítható szakanyagot, egy a tanösvények tervezését, kivitelezését segítő kézikönyvet, továbbá háromféle foglalkoztató kiadványt, erdei iskolai munkafüzetet három helyszínre: a Zempléni Tájvédelmi Körzetben lévő telkibányai Aranyásó Erdei Iskolához, a Nógrádi Tájegységünkben lévő somoskői (Karancs–Medves Tájvédelmi Körzet) környezeti nevelési programhoz és a Bükki Nemzeti Park Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpontjában folyó környezeti nevelési tevékenységhez kapcsolódóan. Megezetül újra kiadjuk két régebben elfogyott tanösvényismertető füzetünket: A Bükki Nemzeti Park tanösvényei – 1. Felsőtárkányi tanösvények és A Bükki Nemzeti Park tanösvényei – 2. Rejteki tanösvények című kiadványainkat.

Baráz Csaba – Dudás György
BNPI

Fotók: Baráz Csaba

„KIS FÜRKÉSZEK" vetélkedtek a Bükki Nemzeti Park felsőtárkányi oktató- és látogatóközpontjában

A Somosi Környezetnevelési Központ támogatásával három lelkes volt somosi pedagógus (Huszárné Balázs Csilla, Susán Ildikó és Molnár Zoltán) ebben a tanévben is meghirdette a „Kis Fürkész" természetismereti-természetvédelmi levelezős versenyt alsó tagozatos tanulók részére, amely már ötödik éve segíti azokat a gyerekeket, akik érdeklődnek hazánk élővilága és természeti értékei iránt.

A 2005/06-os tanévben az előző évek jó tapasztalata alapján már regionális szinten (Nógrád, Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén megye) folyt a verseny, tehát újabb két megye kisdiákjai is csatlakozhattak a nógrádi csapatokhoz. Így az idén 23 csapat mérte össze a tudását.

A mi iskolánk nyolcfős csapattal (Csikós Vivien, Csorba Réka, Kasza Boglárka, Tóth Regina, Fodor Balázs, Matúz Martin, Sikna Attila, Vasas Bálint), második éve vesz részt ezen a megmérettetésen. A verseny három levelezős fordulóból és az azt követő döntőből áll. A feladatlapok megoldása során igen érdekes az iskolai tananyagtól eltérő, sok kutatást igénylő kérdéssel találkoztunk. Különösen tetszett a falunk múltjáról szóló, a régi idők (már majdnem feledésbe merülő) munkaeszközeihez és tevékenységeihez kapcsolódó kutatómunka, amihez még a nagyszülőktől származó információkat is felhasználhattuk. A felkészülés során az enciklopédiák, növény- és állathatározók, tudományos folyóiratok, internetes honlapok, valamint az Magyar Madártani Egyesület kiadványainak használatát is gyakorolhattuk. Sokat búvárkodtunk Fekete István műveiben is. A terepi feladatok, az ott élő növények és állatok megfigyelése a gyerekek kedvenc tevékenysége volt, amit rajzzal és fényképekkel dokumentáltunk.

Minden forduló után nagy izgalommal vártuk az értékelést. Pontjaink alapján bejutottunk a döntőbe, amelyet a Bükki Nemzeti Park felsőtárkányi oktató- és látogatóközpontjában rendeztek meg május 12-13-án. Nagy izgalommal készültünk. Szűcsné Mátrai Éva igazgató néni és az Etesi Polgármesteri Hivatal segítségével kényelmesen utazva jutottunk el a döntő helyszínére. Egy hatalmas, kényelmes, tiszta, jól felszerelt épületben szállásoltak el bennünket. Étkezésünkről a néhány száz méterre lévő étteremben gondoskodtak, mindenki nagy megelégedettségére.

Péntek délután Baráz Csaba oktatási felügyelő vezetésével a Vár-hegyi tanösvényen haladva eljutottunk a Dolomitbányához, ahonnan csodálatos volt a kilátás a Bükk hegység „köveire". A természetvédelmi terület egyenruhás őrei is lelkesen válaszoltak a sok kíváncsi versenyző kérdéseire.

Vacsora után ismerkedés és rókavadászat következett. Ez a játék nagyon izgalmas, mert csak sötétben lehet játszani, a gyerekeknek segítségként csupán egy elemlámpa szolgált. A tanító nénik voltak a rókák, a gyerekek a vadászok.

Másnap elérkezett az utolsó megmérettetés ideje. A döntő egy totóból és egy terepi feladatsorból állt. Az utolsó forduló lebonyolítását a nemzeti park két lelkes dolgozója, Baráz Csaba és Szabóné Czitor Gabriella környezeti nevelő vállalta el. A zsűri elnöke Dr. Kárász Imre, az egri Eszterházy Károly Főiskola Környezettudományi Tanszékének tanszékvezetője volt.

A döntőben már csak négy csapat versenyzett egymással. A természetismereti totó megoldása után következett a Kő-közi tanösvény bejárása, a terepi megfigyelés. Itt minden gyermek a jó megfigyelőkészségére és a memóriájára támaszkodhatott, mert ennek segítségével kellett megoldani a terepi feladatsort, melyhez nem használhattak semmilyen segítséget. Nagy izgalommal vetették bele magukat a munkába a csapatok, mert az utolsó erőpróba döntötte el, hogy ki nyeri meg a versenyt.

A zsűri elnöke értékelte a csapatok munkáját, kedves, dicsérő szavait jó volt hallani. Az első helyezést a felsőtárkányiak szerezték meg. A mi iskolánk a második lett, aminek nagyon örültünk. Galgaguta a harmadik, Hatvan csapata pedig a negyedik helyezést érte el.

A döntőben részt vevő csapatok értékes ajándékokat kaptak, a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság, a KOKOSZ, az MME, az Erdei Iskola Szolgáltatók Országos Érdekegyeztető Tanácsának és a Somosi Környezetnevelési Központ támogatásával.

A verseny minden résztvevője: a zsűri tagjai, a feladatokat készítő team tagjai, a kísérő pedagógusok és a lelkes, boldog gyermekek kellemes emlékekkel gazdagodva búcsúztak el egymástól.

Köszönöm diákjaim és a magam nevében a lehetőséget, hogy eltölthettünk két csodálatos napot a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság által működtetett erdei iskolában.

Hartl Endréné
az etesi „Kis Fürkészek" felkészítő tanára

A Bükki Nemzeti Park Tanácsról

A Környezetvédelmi és Vízügyi Miniszter rendelete alapján a nemzeti park igazgatóságok létrehozták a Nemzeti Park Tanácsokat. Ezeknek a szakemberekből álló szervezeteknek a feladata a nemzeti park igazgatóságok munkájának véleményezése, segítése, törekvéseik támogatása, képviselete a nagyközönség felé.

A BNP Tanács 2005 őszén alakult meg. Tagjai – akiket az igazgatóság kért fel az együttműködésre – a nemzeti parkok védelmi és oktatási, bemutatási munkájához kapcsolódó szakemberek, illetve civil szervezetek képviselői:

- Dr. Kovács Jenő nyugalmazott erdész, az EGERERDŐ Rt. volt vezérigazgatója, az MTA tiszteletbeli tagja, az Erdészeti Egyesület Heves megyei csoportjának vezetője.
- Varga Béla nyugalmazott erdész, az erdők természetközeli módú kezelését támogató Pro Silva Egyesület vezetője.
- Dr. Suba János Pro Natura Díjas botanikus, nyugalmazott egyetemi tanár, a Bükk hegység flórájának kiváló ismerője.
- Dr. Kárász Imre főiskolai tanár, az egri Eszterházy Károly Főiskola Környezetgazdálkodási tanszékének vezetője, jeles ismeretterjesztő, több bükki tanösvény kialakítója, a Bükk természeti viszonyait bemutató ismeretterjesztő kiadványok szerzője.
- Dr. Fűköh Levente muzeológus, a gyöngyösi Mátra Múzeum igazgatója, az Északi-középhegység természeti viszonyainak kitűnő ismerője.
- Hegyessy Gábor zoológus, a Sárospataki Múzeum munkatársa, a Zempléni-hegység és az észak-magyarországi rovarvilág szakértője.
- F. Nagy Zsuzsanna, Ökológiai Intézet Miskolc
- Füzér Zsolt, Hatvani Környezetvédelmi Egyesület
- A tanács elnöke Gasztonyi Éva nyugalmazott geológus, a BNPI földtani és tájvédelmi osztályának volt vezetője, a Földtani Örökségünk Természetvédelmi Egyesület és a Kaptárkő Kulturális és Természetvédelmi Egyesület alapító tagja, az élettelen természeti értékek védelmének képviselője.

A Tanács alapszabálya értelmében negyedévenként ül össze és a Bükki Nemzeti Park tevékenységével kapcsolatos aktuális kérdéseket tárgyalja meg, ezekről nyilvánít véleményt.

Az eddigi tanácsülések témái a 2005. évi átszervezések következményei, a BNP 2006. évi természetvédelmi tevékenysége, a 2006. évi pályázatok, tervezett fejlesztések voltak, valamint kihelyezett ülésen a Nógrád megyei, elsősorban az Ipolytarnóci Ősmaradványok TT pályázatokból történő fejlesztési terveivel ismerkedtek meg a tanácstagok.

A következő tanácsülés októberben lesz, témája a répáshutai erdészet 10 éves erdőterve és ennek természetvédelmi vonatkozásai, valamint a Tarna–Zagyva vízgyűjtő gazdálkodási terve.

Fotó: Hollós Sándor

Idén is együtt kerékpározhattunk az Európai Nemzeti Parkok Napján

Emlékezetes pillanatok a VIII. Bükk–Aggtelek kerékpártúráról

Az Aggteleki és a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság az Európai Nemzeti Parkok Napján (május 24.) 2006. május 27-én – immáron nyolcadik alkalommal – kerékpártúrát szervezett Szilvásváradról Aggtelekre.

A lipicai ménesről, fogathajtó versenyeiről, és a népszerű kirándulóhelyről, a Szalajka-völgyről híres Szilvásvárad idén is helyt adott kerékpáros rendezvényünknek a Bükk-Aggtelek kerékpártúrának.

A Lovas Stadiontól startolt mindazon 56 fő résztvevő, akik vállalkoztak a 75 kilométeres táv megtételére. A szeszélyes és kissé borongós időjárás a reggeli órákban még egy kisebb esőt a nyakunkba zúdított, de az indulás pillanatában már napfényes idő köszöntött a startra kész kerékpárosokra.

Az útvonaljelzéseket és a felvezető autót követve tíz településen és védett természeti területeken át vezetett az út az aggteleki Baradla-barlangig. Lankás, kisebb-nagyobb emelkedőkkel és lejtőkkel tarkított kisforgalmú közúton kerekezhettek a résztvevők és mérhették fel erejüket a rátermettséget, állóképességet és kitartást kívánó út során.

Szilvásváradtól nem messze, *Nagyvisnyát*, majd *Dédestapolcsányt* elhagyva, a Lázbérci Tájvédelmi Körzeten keltek át, ahol a sziklafalakkal határolt fenséges Lázbérci-víztározó látványában gyönyörködhettek a kerékpárosok. Az emelkedők hatására széthúzódó mezőnyben a túrakerékpárosok a megállóhelyeken bevárták egymást – az első pihenőhely Upponyban volt. Az *upponyi* Közösségi Házban a település polgármestere, Kriston Károly mesélt a kis falu múltjáról, valamint ugyanitt egy fotókiállítást is megtekinthettek a fáradt kerékpárosok. A frissítőponton üdítőt, s egy kis harapnivalót kínáltunk a sajómercsei nagy emelkedő előtt.

Az új erőre kapott „túrázók" *Borsodbótát* elhagyva, *Sajómercsére* kerekeztek. A nagy emelkedők próbára tették a csapat állóképességét. A kitartó kerékpárosok *Putnokot* észak felé elhagyva, a varázslatosan szép szörnyűvölgyi egykori kereskedelmi útvonalon át *Kelemérve* juthattak. A folyást emelkedő út kitartásra ösztökélte a kerékpárosokat, ám a *keleméri Mohos-tavak* közelsége és az út szépsége mindezt feledtette velük.

Kelemérbe érkezve a térség egyetlen emeletes műemlék paraszthházát keresheték fel a résztvevők, amikor a Mohos Házban tettek egy rövid látogatást, amelynek udvarán az aggtelekiek vendéglátásában lehetett részük. A környék nevezetességeiről elnevezett házban az állandó kiállítást vehették szemügyre, amely a Mohos-tavakat, a Mohosvár történetét, valamint a falu táj- és kultúrtörténeti értékeit mutatta be.

A kerékpáros csapatok a keleméri pihenő után *Zádorfalva, Ragály* és *Trizs* emelkedőivel vették fel a harcot, de az utolsó pár kilométert is hősiesen leküzdötte mindenki, így a szintidőt az utolsó beérkező is teljesítette és megláthatta az **aggteleki** Baradla-barlang bejáratának hatalmas sziklatömbjét.

A beérkezést követően a csapatok részére totót osztottunk ki, amelyben számot adhattak a túra során megszerzett természeti és kultúrtörténeti ismereteikről. A megfejtést követően az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság barlangtúrára invitálta a kerékpárosokat, a Baradla-barlang rövidtúra szakaszán.

Az eredményhirdetésre a barlangtúrát követően került sor. Mivel idén kizárólag felnőttek indultak a kerékpártúrán, így az Aggteleki és a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság képviselői úgy határoztak, hogy nem 3, hanem 5 fődíjat osztanak ki a legjobb megfejtők részére.

1 Fotó: Baczur János

2 Fotó: BNPI Archív

A díjkiosztást követő sorsoláson a Bükki és az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság különdíjait és nyereménytárgyait vehették át a szerencsés nyertesek.

Bíró Barbara
BNPI

3 Fotó: Baráz Csaba

1. kép: Pihenő a Lázbérci-tó partján
2. kép: Az Upponyi-szoros
3. kép: A kerékpártúra Uppony-Sajómercse szakasza
4. kép: A célállomás: Aggtelek

4 Fotó: Baczur János

Európai Nemzeti Parkok Napja

1909. május 24-én kilenc nemzeti park nyitotta meg kapuit Svédországban, ezek voltak a kontinens első nemzeti parkjai. Az európai védett területeket felölelő Europark Szövetség erre a napra emlékezve 90 évvel később, 1999-ben ünnepelte meg először az Európai Nemzeti Parkok Napját. Mára a világ 41 országában 250 nemzeti park működik. Magyarországon 1973-ban nyílt meg az első intézmény, jelenleg 10 nemzeti park, 36 tájvédelmi körzet és 142 természetvédelmi terület található hazánkban, több mint 900 ezer hektár védett területen. Nemzeti parkjaink a természeti értékek megőrzésén és bemutatásán túl ma már jelentős szerepet vállalnak a vidékfejlesztésben és az ökoturizmus meghonosításában is.

A rendezvényt támogatta:
Uppony Önkormányzata, Kelemér Önkormányzata, Szilvásváradi Kerékpárkölcsönző

A kerékpártúra emlékezetes pillanatai a **www.ektf.hu/eger/kerekpar/** weboldalon tekinthetők meg.

Szeretettel hívjuk a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság felsőtárkányi oktató- és látogatóközpontjába!

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság 2003. szeptember 26-án avatta fel az épülő oktató- és látogatóközponthoz tartozó tanösvény-hálózatát. 2005. szeptember 23-án az elkészült létesítményt Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter adta át a nagyközönségnek.

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Felsőtárkányban kialakított Nyugati Kapu Látogató- és Oktatóközpontja a Bükk hegység természeti értékeinek bemutatása mellett a környezeti nevelést, a természetismereti oktatást és az ökoturizmust szolgálja. A felsőtárkányi Szikla-forrás melletti tónál, a Bükki Nemzeti Park peremén megépült látogatóközpont a Bükk hegységbe érkezők számára természetvédelmi, turisztikai információkat, az előre bejelentkezett csoportok számára természetismereti programokat nyújt. A látogatóközpontban berendezett **Karszt és élővilága** című kiállítás diorámák, tablók, fényképek, valamint egy domborzati makett segítségével ad szemléletes képet a nemzeti park természeti és kultúrtörténeti értékeiről, a természetvédelmi tevékenységről.

A vendégek a kiállítás mellett további információkat kaphatnak a védett természeti területek látogatásának szabályairól, a nemzeti park látogatható területeiről, a bükki települések látnivalóiról, programjairól, továbbá ismeretterjesztő kiadványokat, könyveket, térképeket vásárolhatnak. A központból természetismereti tanösvények, turistautak, jelzett erdei kerékpárutak indulnak ki, valamint az épület mellett található a Felsőtárkányi Állami Erdei Vasút indítóállomása. A fogadóépület előtti tóparti sétányon egy geológiai bemutatóhelyet, kőzetparkot is kialakított az igazgatóság. A létesítményfejlesztéssel párhuzamosan, annak külső környezetében, a közkedvelt Felsőtárkányi-tó és környezete is megújult. Felsőtárkány tehát egyaránt ideális helyszíne iskolai, környezeti nevelési, természetismereti és szabadidős családi programoknak.

Az erdei iskola 40 fő elszállásolására alkalmas épülettel, közösségi helyiségekkel, foglalkoztatóval, a központi épület – szakmai tanácskozások, továbbképzések, konferenciák megtartására alkalmas – előadóteremmel rendelkezik, a kertben pedig egy 100 m^2-es fedett foglalkoztató, valamint sátorozóhely áll a szervezett programok vendégei rendelkezésére. Az erdei iskola program keretében – környezeti nevelő és természetvédelmi szakemberek vezetésével – terepi foglalkozások révén tárul fel az erdők, gyepek, vizes élőhelyek élővilága, a hegység földtörténeti múltja, az e tájon letelepedett népek régészeti, történeti, néprajzi hagyatéka, valamint a nemzeti parkban zajló természetvédelmi tevékenység. A belső foglalkozásokat mikroszkópos megfigyelések, diavetítéses előadások, ásvány-, kőzet-, növény- és állathatározók használata, játékos vetélkedők, kézműves foglalkozások teszik változatossá.

A látogatóközpont átadásával eggyel több lehetőség nyílik a természeti környezetünkhöz igényesen viszonyuló, a természettel harmóniában élő társadalom formálására, az ökoturizmus természetvédelmi szempontú fejlesztésére. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai szeretettel várják a látogatókat, kirándulókat.

A kiállítás hétfő és kedd kivételével 10 órától 16 óráig tart nyitva. Az erdei iskolai csoportok, táborozók, szakmai túravezetést igénylők jelentkezését az igazgatóság közönségszolgálati osztálya fogadja. ■

Fotók: Baráz Csaba

1. kép: Erdei iskolások a Vár-hegyi tanösvényen
2. kép: Környezetismereti vetélkedő a látogatóközpontban
3. kép: Téli foglalkozás a Kő-közi tanösvényen
4. kép: Az oktató- és látogatóközpont télen is várja vendégeit

A Baradla-barlang Vörös-tó – Jósvafő közötti szakaszának felújítása és a Vörös-tói Látogatóépület kialakítása

A 2005-ös év kettős évfordulót jelentett az Aggteleki Nemzeti Park számára, hiszen 20 éve nyilvánították a területet nemzeti parkká, illetve 10 éve, hogy világörökségi rangra emelkedtek az Aggteleki-karszt barlangjai. Az évfordulóhoz kötődve nyílt meg a Baradla-barlang felújított Vörös-tói szakasza és az új Látogatóközpont, melyet 2005 június 3-án Persányi Miklós környezetvédelmi és vízügyi miniszter avatott fel.

A 3 millió eurót meghaladó összköltségű beruházás pénzügyi fedezetét az Aggteleki Nemzeti Park egy PHARE pályázattal és kormányzati társfinanszírozással teremtette elő. A barlang rekonstrukciója során a régi műszaki berendezések elbontásra kerültek: járdákat, hidakat, korlátokat, elektromos eszközöket, a világítást, a vízés a kommunikációs rendszert távolították el. Új járdák, rozsdamentes acélkorlát, lépcsők, hidak, új elektromos rendszer (világítás, vészvilágítás, automatikus vezérlés) teszik biztonságosabbá a túrázást. Az átalakított, folyamatos ív mentén haladó járdavonal és a szintkülönbségek kiegyenlítése a túrázók kényelmét szolgálja. A kiváló akusztikával rendelkező Óriások termében egy infra távirányítású, zárt klímakamrába telepített HIFI lejátszó gondoskodik a páratlan zenei élményről. A járat teljes hosszában közműcsatorna, vízhálózat, szennyvíz-nyomócső létesült. A korszerű világítástechnikai megoldások is a barlang szépségét hangsúlyozzák, illetve a kis energiaigényű általános- és díszvilágítás segít megelőzni a lámpaflóra kialakulását. A barlangban elhelyezett berendezések minimális karbantartást igényelnek, ezzel is csökkentve a környezeti terhelést. A hosszú élettartamú eszközöknek és anyagoknak köszönhetően a barlang több évtizeden át jelentősebb beruházás nélkül üzemeltethető lesz.

A vörös-tói barlangbejáratra új, háromszintes kiszolgáló létesítmény épült, melyben helyet kapott a barlangbejárat, pénztár, információs iroda, előadóterem, büfé, ajándékbolt. A modern, audiovizuális eszközökkel felszerelt előadóteremben alkalma nyílik a látogatóknak a nemzeti park természeti és kulturális értékeinek tanulmányozására, illetve ideiglenes kiállításunkon a barlang felújítás előtti arculatát tekinthetik meg. Nemcsak az alapvető infrastrukturális célokat hivatott kielégíteni az épület, hanem esztétikai élményben is részesíti a kirándulót.

A vörös-tói barlangtúra során a vendégek kb. 2 órás, 2,3 km-es sétát tehetnek a Baradla-barlang vörös-tói bejáratától (ami Aggtelek és Jósvafő községek között található) a jósvafői kijáratig. A túra útvonala a Styx-patak medre mentén halad, érintve hazánk legmagasabb álló cseppkövét, a 19 m magas Csillagvizsgálót, valamint a barlang legnagyobb termét, az Óriások-termét, ahol rövid zenehallgatásra is sor kerül. A vörös-tói látogatóközpontban mindennap 10.00 órai kezdettel sztereó (3D-s) vetítésre is sor kerül.

Szeretettel várjuk minden kedves vendégünket a Baradla-barlang megújult szakaszán, s bízunk benne, hogy erőfeszítéseink nyomán Önök biztonságosabb, kényelmesebb módon ismerhetik meg hazánk e páratlan szépségű természeti kincsét.

Tolnay Zsuzsa – V. Litkey Krisztina ANPI

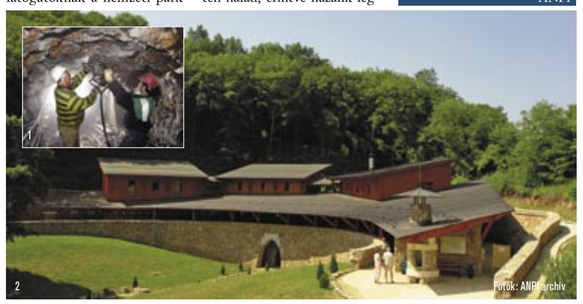

Fotók: ANPI archív

1. kép: A Baradla-barlang felújítási munkálatai
2. kép: A Vörös-tói Látogatóépület

Gyepkezelés a Bükki Nemzeti Park területén

A természetvédelmi kezelés rendkívül összetett feladat, hiszen az erdős területektől, a gyepeken, mezőgazdasági területeken át a vizes élőhelyekig mindenütt előfordulnak olyan természeti értékek, amelyek megőrzéséhez, fejlesztéséhez a nemzeti park igazgatóság *természetvédelmi célú kezelési beavatkozása* szükséges.

A természetvédelmi célú kezelés szempontjából talán a legjelentősebb és legsérülékenyebb élőhelyek a gyepek, melyek hazánk legerdősültebb nemzeti parkjában, a **Bükki Nemzeti Park**ban több, mint **ezer hektárt** foglalnak el. Társulástani szempontból a legkülönbözőbb gyepek tartoznak ide, jellegzetes fajösszetételű, különböző életközösségeknek biztosítva élőhelyet.

A nemzeti parkban lévő gyepek – természetvédelmi kezelés szempontjából – két nagy kategóriába sorolhatók:

1. Az elsőbe tartoznak azok a gyepek, amelyek nem igénylenek aktív természetvédelmi kezelési beavatkozást. Ezek az ún. edafikus jellegű gyepek („ősgyepek"), mint például a sziklagyepek, töbörrétek, sztyeprétek. Ezek olyan élőhelyek, amelyek minden behatásra érzékenyen reagálnak: a felelőtlen turisták tűzrakása, szemetelése, a nagy létszámban jelenlevő, tájidegen muflon taposása, a nem átgondolt erdősítések maradandó kárt okozhatnak ezekben a gyepekben.

2. A másik nagy csoportba azok a gyepek sorolhatók, amelyek fenntartásához aktív természetvédelmi beavatkozásokra van szükség: ezek a hegyi kaszálórétek, a hegylábi legelők, a fáslegelők, a kaszált aljú gyümölcsösök és az egykori szőlők helyén kialakult félszáraz gyepek.

Az irtás eredetű *hegyi réteket* korábban a rendszeres kaszálások tartották fent. A hegység területén (Répáshuta, Bükkszentkereszt) és a hegylábi falvakban lévő állatállomány téli takarmányigényét a dús füvű hegyi kaszálókról biztosították egykor a gazdák. Az állattartás összeomlásával, az állatállomány felszámolódásával a réteket fenntartó kaszálások is elmaradtak. A kaszálások elmaradásával a rétek gyepszerkezete és fajösszetétele átalakul, végső stádiumban beerdősülnek. Az így átalakuló rétek elvesztik azokat a jellegzetes – számos védett állat- és növényfaj alkotta – közösségeiket, amelyek fenntartása, megőrzése az állami természetvédelem feladata.

A természetvédelmi szempontból fontos élőhelyek és közösségeik megőrzése érdekében az itt élő védett fajok igényeinek figyelembevételével a nemzeti park igazgatóság szervezi a rétek korábbi állapotba való visszaállítását (rétrekonstrukció) és a természetvédelmi, ökológiai szempontból legkedvezőbb állapotban való megtartását (rétfenntartás kaszálással). Ahhoz, hogy a kezelések megfelelő módon történjenek, vizsgálni kell egyrészt a gyepeket fenntartó, egykor jellemző hagyományos gazdálkodási formákat, másrészt a védendő természeti értékek körét. A két problémakör figyelembevételével lehet kidolgozni azt a kezelési eljárást, amely a természetvédelmi, tájképi, gazdálkodástörténeti értékeikkel együtt őrzi meg a gyepeket.

A hegyi kaszálókkal ellentétben a *hegylábi – szintén irtáseredetű – legelőkön, fáslegelőkön* legelték, makkoltatták a falvak állatállományát. A megfelelő számú állat legeltetése tartotta életben a gyepeket. A legeltetés mellett a pásztorok bizonyos fokú legelő-karbantartást is végeztek: a jószág számára ehetetlen, szúrós növényeket folyamatosan „kigyomlálták" a legelőkről. A fáslegelők nemcsak a legelő jószágnak biztosítottak jó minőségű takarmányt, hanem a makkoltatásra is alkalmasak voltak.

Mára ezek a gazdálkodási formák megszűnnek. A hagyományos állattartás eltűnésével ezek a gyepterületek átalakulnak: a hegyi kaszálók és a hegylábi legelők gyomosodnak, cserjésednek, majd beerdősülnek. A nemzeti park igazgatósága a negatív folyamatok megelőzése érdekében a legjelentősebb gyepeket olyan állapotba hozta, hogy az ősi, extenzív legeltetéses állattartással újból hasznosíthatók legyenek. Jelenleg, a megfelelő természetvédelmi célú kezelés érdekében mintegy 200 ha-on legelnek magyar szürkemarhák és 100 ha-on legeltetnek racka, illetve gyimesi racka juhokkal.

Az aktív természetvédelmi beavatkozást igénylő gyepekhez lehet sorolni azokat a *hagyományos művelésű gyümölcsösöket*, amelyek alját rendszeresen kaszálták. Ilyen almás-, szilvaskertek voltak a Bükk hegység déli és északi előterében lévő falvak határában. Ezeknek a gyümölcsösöknek a többsége a beerdősülés előrehaladott stádiumában van, a hagyományos gazdálkodás megszűnése következtében. Újbóli kezelésüket az igazgatóság kertészek és természetvédelmi szakemberek közös munkájával készíti elő.

Az ilyen másodlagos eredetű gyepeket az évszázadok óta folyó ősi gazdálkodási formák tartották életben. A használatuk megszűnésével a gyepek elvesztik azokat a természeti, táj- és gazdálkodástörténeti értékeiket, amelyek érdekében a védetté nyilvánításuk megtörtént. Annak érdekében, hogy ezek a kiemelt jelentőségű élőhelyek fennmaradjanak, szükséges a természetvédelmi beavatkozás, a természetvédelmi célú kezelés.

Ilonczai Zoltán
BNPI

Fotó: Sulyok József

Fotó: Ilonczai Zoltán

1. kép: Ménes a Bükk-fensikon
2. kép: A gyepkezelés keretében hegy- és dombvidéki lápokban is kezelési kísérleteket végzünk
3. kép: Szürkemarha gulya egy bükkaljai legelőn

A nemzeti park területei mellett hasonló gyepkezeléseket végzünk a Mátrai, a Zempléni, a Tarnavidéki, a Lázbérci, a Kelet-Cserháti és a Karancs–Medves Tájvédelmi Körzetekben. A **mátrai** és a **zempléni** hegyi rétek a bükkiekhez hasonló kezelésben részesülnek. A **Kelet-Cserháti**, a **Lázbérci Tájvédelmi Körzetekben** lévő félszáraz gyeptípusoknál az inváziv növényfajok (pl. akác) terjedése és a rendszertelen, elsősorban tavaszi gyűjtogatások ellen kell védekeznünk.

Kiemelt értéket képviselnek a **Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet** rejtett völgyeiben kialakult üde gyepek: magassásos mocsarak, lápi magaskórósok. Ezek a rendkívül értékes nedves élőhelyek a vízháztartási viszonyok csekély változására is azonnal reagálnak. A megfelelő vízháztartás biztosítása mellett különböző kaszálási kísérletek elindításával próbáljuk a helyes természetvédelmi kezelési módokat megtalálni.

A **Tokaj–Bodrogzug Tájvédelmi Körzet** másodlagos (emberi hatás révén kialakult) sztyeprétjein élő fokozottan védett fajok megőrzése érdekében végzünk gyepkezeléseket: a cserjésedés megállítása, az inváziv, tájidegen növényfajok visszaszorítása olyan fokozottan védett növény- és állatfajok megőrzése érdekében történik, mint pl. a gyapjas csüdfű (Astragalus dasyanthus) és a csüdfűvön élő zefír (fóti) plebejusboglárka (Plebejus sephirus).

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság alföldi tájvédelmi körzeteiben hatalmas területeken folyik természetvédelmi szempontú gyepkezelés. Ezeket a munkálatokat elsősorban az igazgatósággal bérleti viszonyban álló magángazdálkodók végzik. A gyepek hasznosítása itt nem kizárólag természetvédelmi célt szolgál, de minden esetben a természetvédelmi előírások betartásával történik. A gazdálkodók a természetvédelmi előírások miatt kieső jövedelmüket egyéb állami forrásokból tudják pótolni, mint például az Agrár-környezetgazdálkodási Program Érzékeny Természeti Területek támogatási rendszere. *I. Z.*

Fotó: Ilonczai Zoltán

Programok

...volt

Július 8-án terepi ismeretszerző körúton jártunk. Botanikus túrán vehettek részt azok, akik többet szerettek volna megtudni a Bükki Nemzeti Park növényviláról vagy csak egyszerűen egy kellemes nyári túrára vágytak a természeti környezetben. A 7 km-es túrán Felsőtárkányból gyalogolhattak át Síkfőkútra a Kőbánya-lápa, a Kövesdi-kilátó, a Várkúti Turistaház, és a Bükkös-völgy érintésével.

Július 28–30. „Művészetek Zöldje" – nemzeti parkok Zöld Udvara a Művészetek Völgye rendezvény keretében. A sok-sok színes program és forgatag közepette találhatták a **nemzeti parkok standjait**, ahol gazdag turisztikai és oktatási ajánlatokkal, valamint erdei iskolai szálláskínálattal, gazdag programválasztékkal és kézműves bemutatókkal várták a Völgyvendégeket.

Július 30. Répáshuta – Bükkszentkereszt kerékpártúra: a Huta-településeket kerestük fel kerékpáron és ennek keretében ősi mesterségek nyomait kutattuk. A Gyertyánvölgyben az egykori üveghuta település rekonstrukcióját látogattuk meg. A településeken található tájházak látogatásával az üvegkészítés tárgyi emlékeit is megcsodáltuk, valamint a települések történetével, s a bükkszentkereszti mészégető kemencéknél egy ősi mesterséggel is megismerkedtünk.

Július 29. – augusztus 4. Öko-tábort szervezett 8–14 éves gyermekek részére a „Hegyező" Kerékpáros Természetvédelmi Egyesület, a Bükki Nemzeti Park Igazgatósággal együttműködésben a felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont Erdei Iskolájában. A tábor ideje alatt a gyermekeknek lehetősége nyílt az iskolai keretek között elsajátított ismereteket természeti környezetben is megvizsgálni, megtapasztalni.

Július 31. „Fűben, fában orvosság" – gyógyteákat készítettünk saját gyűjtésű gyógynövényekből. Egy kellemes délelőtti programon vehettek részt az érdeklődők a felsőtárkányi látogatóközpontban, amely során a hasznos és gyógynövényekkel ismerkedtek a barát-réti gyógynövény-ismereti túra során.

Augusztus 26. Vártúra a Zemplénben, a boldogkőváraljai és a regéci vár megtekintése. A Zempléni Tájvédelmi Körzet délnyugati felében kalandoztunk, vártúrán jártunk augusztusi tematikus túránkon. Akik részt vettek a régmúlt időket idéző túránkon, betekintést nyerhettek két zemplési vár történetébe, s a túra során megismerték a védett terület egy kis szegletét.

Augusztus 26. Gyalogtúra a Vár-hegyre a noszvaji Szilva-nap keretében. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság természetismereti kiadványaival, turisztikai és oktatási programkínálattal várta az érdeklődőket a noszvaji Gazdaház udvarán. A rendezvény kiegészítő programjaként **gyalogtúrát szerveztünk a Vár-hegyre**. A túra az alábbi útvonalon vezetett: Síkfőkút – Kövesdi-kilátó – Vár-hegy – Várkúti Turistaház – Noszvaj.

Augusztus 26-án bemutatkoztak a bőregerek. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság első alkalommal kapcsolódott az Európa-szerte megrendezésre kerülő, denevéreket bemutató, népszerűsítő Denevérek Éjszakája elnevezésű rendezvényhez. A 17 órakor kezdődő rendezvényen először is előadások keretében ismerhettük meg jobban a denevéreket. Naplemente után a tó körül felállított speciális hálóval fogtuk meg az éjszakai portyájukra induló bőregereket. A szakmai gyakorlatot igénylő hálóból való eltávolításukat, a fiatalok ujjongva figyelték és a faj rövid bemutatása után, a szabadon engedés előtt testközelből nézhették illetve meg is simogathatták a repülő kisemlősöket. Az ultrahangokat emberi fül számára is hallhatóvá tevő detektor használatát is kipróbálhatták a jelenlévők.

Az Aggteleki-Jósvafői Hagyományőrző és Művészeti Napok szeptemberi-decemberi programjai

Szeptember 16., 18.00 Őszköszöntő koncert, Aggtelek, Baradla-barlang Hangversenyterme

Szeptember 29–30. Jósvafői Szüret („Szent Mihály-napi vásár", szüreti felvonulás, szőlőhegyi bográcsos főzőverseny, bor- és pálinkaminősítés, természetismereti játszóház)

December 30., 16.00 Óévbúcsúztató Operettgála, Aggtelek, Baradla-barlang, Hangversenyterem

Információ és jegyek előjegyzése:
Tourinform–Aggtelek
Tel.: 48/503-000, Fax: 48/503-002
E-mail: aggtelek@tourinform.hu
www.anp.hu

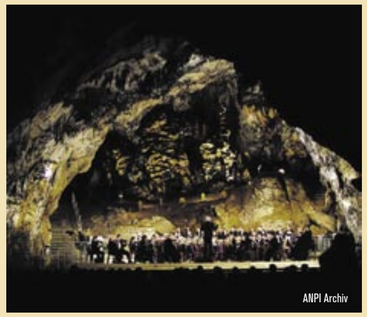
ANPI Archív

lesz...

Szeptemberben a Zempléni Tájvédelmi Körzetben lévő hegyi kaszálórétek kezelése keretében, sarjak visszavágására, kaszálásra és szénagyűjtési munkákra várjuk az önként jelentkezőket. Érdeklődni Firmánszky Gábor tájegységvezetőnél lehet, mobil: 30/239-4521.

September 16., Noszvaji Pince-napok és kemencében sütött ételek versenye Noszvajon. A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság standján, a De la Motte kastély előtti vásártéren természetismereti kiadványaival, kirándulóprogramokkal, gazdag turisztikai és oktatási programajánlattal várja az érdeklődőket. A rendezvény programja: **www.noszvajsikfokut.hu** oldalon olvasható.

Szeptember 23., 10.00–15.00 második „várnéző" túránkon a dédesi várat és a verepce-bérci bronzkori földvárat látogatjuk meg. Találkozási pont: Nagyvisnyó és Dédestapolcsány közti Bán-völgy elején, az ifjúsági tábor bejáratánál. Előzetes bejelentkezés: szeptember 21-ig, Tel.: 36/411-581/209.

Fotó: Bíró Barbara

Fotó: Szögedi Zsuzsanna

Szeptember 17., 14.00–kb. 17.00 a Kulturális Örökség Napja alkalmából, kulturális és természeti örökségünk megőrzésének bemutatása és népszerűsítése érdekében a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság az **Erdőtelki Arborétumban rendezvényt** szervez az Erdőtelki Falunaphoz és Búcsúhoz kapcsolódóan.

Szeptember 30., 9.00–15.00 „Közlekedj természetbarát módon az Európai Mobilitási Hét és az Autómentes Világnap alkalmából!" – kerékpártúra Szilvásváradról, a Lázbérci-tóhoz. Indulás helyszíne: Szalajka-völgyi kerékpárkölcsönző. Előre bejelentkezés: Tel.: 30/349-5694.

Október 4., 10.00 Állatok világnapja. Diavetítéses előadást tartunk, a „Bükki Nemzeti Park madárvédelmi tevékenységéről", továbbá ugyanitt a nappali lepkéinkről szóló „Színek szárnyán" c. filmet tekinthetik meg. Helyszín: Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont Erdei Iskolai oktatóterme. Jelentkezés: szeptember 29-ig, tel.: 36/411-581/209.

Október 7., 13.00–15.00 Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont – „Ismerjük meg hazánk nemzeti parkjait!" – teaházzal egybekötött filmvetítés Felsőtárkányban; bemutatkozik az **Aggteleki Nemzeti Park**. Jelentkezés: 2006. október 5-ig, tel.: 36/411-581/209.

2006. október 21-én, az Eger melletti kaptárkövek felkeresésére indulunk, a Nyerges- és a Mész-hegyi kaptárkövekhez. Találkozási pont: Eger, Rozália temető bejárata. A találkozás időpontja: 2006. október 21. (szombat) 9.00 óra (Időtartam: 5 óra). Előzetes bejelentkezés: október 19-ig tel.: 36/411-581/209.

Természetvédelmi jeles napok, események, táborok a karszton

Szeptember 16. Autómentes nap
Úton a világörökséghez – VIII. Kerékpáros körtúra az Aggteleki Nemzeti Park térségében Az autómentes naphoz csatlakozva, az 50 km-es – 10 települést érintő – körtúra során a nemzeti park természeti, kultúrtörténeti értékeit ismerhetik meg az érdeklődők. Beérkezést követően a túrán részt vevő iskoláscsapatok részére játékos természetismereti és kerékpáros ügyességi vetélkedőre kerül sor. Információ és előzetes jelentkezés: 48/503-000, 30/3311-722 E-mail: aggtelek@tourinform.hu

Szeptember 22. Takarítási Világnap
Jelentkezési határidő: 2006. 09. 01.
Kúria Oktatóközpont, Jósvafő
Tel.: 48/350-056. Fax: 48/350-006,
E-mail: anp.oktatas@index.hu

Szeptember 30 – október 1. Nemzetközi Madármegfigyelő Napok
Helyszín: Perkupa, Bódva-part
Információ: Farkas Roland 30/6375-149, 48/506-000, farkasro@yahoo.com

Október 4. Állatok Világnapja
Jelentkezési határidő: 2006. 09. 15.
Kúria Oktatóközpont, Jósvafő
Tel.: 48/350-056. Fax: 48/350-006,
E-mail: anp.oktatas@index.hu

ANPI Archív

Észköszörű

Összeállította: Császár Zsuzsanna

A helyes megoldások előtti betűkből egy állat nevét olvashatják ki. Melyik ez az állat? A rejtvény megoldásához az igazgatóság honlapján (www.bnpi.hu) és a kiadványainkban lévő adatokat lehet felhasználni.

1. Mi tartalmazza a kipusztult vagy veszélyeztetett növény és állatfajok jegyzékét?
d) Hármas Könyv
c) Kapcsos Könyv
p) Vörös Könyv
h) Kék Könyv

2. Melyik madár a magyar természetvédelem jelképe?
e) kis kócsag
a) nagy kócsag
i) fehér gólya
o) daru

3. Hány nemzeti park van Magyarországon?
l) 5
r) 10
f) 8
s) 9

4. Ki volt a Madarak és Fák Napjának kezdeményezője?
k) Mátyás király
l) Herman Ottó
z) Szentgyörgyi Albert
m) Kaán Károly

5. Mi a Bükki Nemzeti Park jelképe?
a) szártalan bábakalács
ó) tavaszi hérics
é) boldogasszony papucsa
ü) pirosló hunyor

6. Miről szól a Washingtoni Egyezmény (CITES)?
g) A vadon élő növények és állatok kereskedelmének szabályozásáról
b) Az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyek védelméről
t) Európa vadon élő növényeinek és állatainak védelméről
j) A nedves élőhelyek területének megóvásáról

7. Milyen aktív védelmi intézkedésekkel segítették a parlagi sas visszatelepülését?
a) Műfészkeket építettek a távvezetékre
u) Fákat ültettek
i) Ürgét telepítettek a hegylábi rétekre
o) Költőodúkat helyeztek ki az erdőbe

8. Melyik az ország legmélyebb barlangja?
s) István-lápai-barlang
v) Lyukas-gerinci-barlang
h) Vass Imre-barlang
k) Meteor-barlang

9. Melyik természetvédelmi terület (TT) nem tartozik a Bükki Nemzeti Park Igazgatósághoz?
i) Megyer-hegyi Tengerszem TT.
a) Jókai-kert TT.
é) Tállyai Patócs-hegy TT.
u) Sóshartyáni Hencse-hegy TT.

10. Mely időszakos forrás találhatók a Bükkben?
f) Rákóczi-forrás
t) Szalajka-forrás
s) Vörös-kő-forrás
l) László-forrás

A rejtvény helyes megoldását beküldők között értékes természetvédelmi kiadványokat sorsolunk ki. Kérjük a helyes megfejtést nyílt levelezőlapon küldjék be, nevük és címük feltüntetésével.
A levelezőlapra kérjük írják rá: ÉSZKÖSZÖRÜ! A nyertesek nevét a következő számban közöljük, a nyereményeket postán küldjük.
Címünk: 3304 Eger, Pf. 116 Beküldési határidő: 2006. október 30.
Következő számunkban újabb rejtvényekkel és már interaktív feladatokkal is várjuk Önöket!

Válogatás a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság kiadványaiból

Könyvek

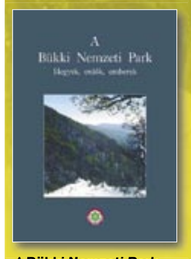

A Bükki Nemzeti Park Hegyek, erdők, emberek
2002, 620 oldal + 32 oldal színes melléklet, B5 formátum, keményborítós.
A kötetet 150 színes fotó és három színes térképmelléklet egészíti ki. A Bükk hegység – és tágabb földrajzi környezete, a Bükk-vidék – földrajzi helyzetének, földtani felépítésének ismertetésétől, növény- és állatvilágának bemutatásán át a hegyvidéken és a környezetében letelepedett népek régészeti, történeti, néprajzi hagyatékának számbavételéig ill. a Bükki Nemzeti Parkban végzett természetvédelmi tevékenység elemzéséig ível e monografikus igényű kötet tanulmányainak sorozata.

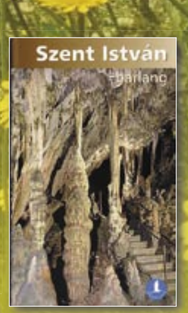

Szent István-barlang
2004, 24 oldal, A5 formátum, puha borítós.
Az ismertető füzet a bükki Nagy-fennsík délkeleti lábánál, a Szinva és a Garadna patakok találkozásánál található Lillafüred egyik nevezetességével a Szent István-barlang történetével, állatvilágával, látnivalóival ismerteti meg az olvasót.

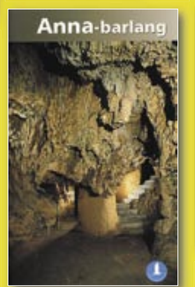

Anna-barlang
Az ismertető füzet a bükki Nagy-fennsík délkeleti lábánál, a Szinva és a Garadna patakok találkozásánál található Lillafüred egyik nevezetességét, az Anna-barlangot mutatja be az olvasónak.

Bükk-fennsíki tanösvények
Tanösvények a Bükki Nemzeti Parkban – 4.
2003, 40 oldal + 4 oldal színes melléklet, A5 formátum, puha borítós.
A kiadvány a Bükk-fennsíkon lévő három tanösvénynek az értékeit és látnivalóit témakörök szerint (földtani felépítés, karsztformakincs, karsztvíz, növényvilág, állatvilág, ember a fennsíkon, természetvédelem, gyepkezelés) mutatja be.

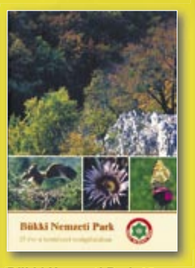

Bükki Nemzeti Park 25 éve a természet szolgálatában.
A Bükki Nemzeti Park természeti és kultúrtörténeti értékeiről ad áttekintést ez a füzet, sok-sok színes fényképpel, térképpel illusztrálva – magyar és angol nyelven.

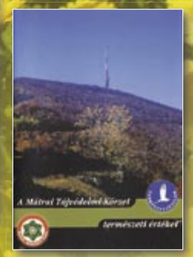

A Mátrai Tájvédelmi Körzet természeti értékei
A fotókkal gazdagon illusztrált kiadvány a Mátrai Tájvédelmi Körzet természeti értékeit és két országos jelentőségű természetvédelmi területet – a gyöngyösi Sár-hegyet és a siroki Nyírjes-tavat – mutatja be. A kiadvány végén angol és német nyelvű összefoglaló olvasható.

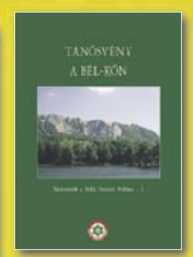

Tanösvény a Bél-kőn
Tanösvények a Bükki Nemzeti Parkban – 3.
A 7 állomásból álló, 5 km hosszú tanösvény a Bélapátfalvi ciszterci apátságtól a Bélkő csúcsáig vezeti fel az érdeklődőket. A füzet végigkalauzol a tanösvényen, és bemutatja a környék természeti és kulturális értékeit.

Filmek

Bükki Nemzeti Park
DVD és videokazetta 2002.
Az 50 perces film a Bükki Nemzeti Park természeti értékeit és természetvédelmi kezelésüket mutatja be.

Színek szárnyán Nappali lepkéink védelmében
Videokazetta 2002.
A 20 perces kisfilm védett nappali lepkéinket mutatja be.

Térkép

Bükki Nemzeti Park kerékpáros térképe
Méretarány 1: 75 000.
A térkép a Nemzeti Park területét ábrázolja, jelöli a kerékpárutakat és a kerékpárkölcsönzőket, valamint javasolt túrákat közöl.
A térkép hátoldalán rövid leírást tartalmaz a nemzeti parkról, valamint ismerteti a bükki településeket.
A térkép magyar, angol és német nyelven is kapható.

Kiadványaink megvásárolhatók a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság közönségszolgálati osztályán illetve megrendelhetők az alábbi címen:
3304 Eger, Sánc u. 6. (e-mail: bnptitkarsag@bnp.kvvm.hu; fax: 36/412-791)
A postai rendelést (utánvételt) postaköltség terheli.

Rövid híreink

Elkezdődött a szalakótaodúk ellenőrzése

Idén összesen 650 odú kerül ellenőrzésre Kesznyéten, a Borsodi-Mezőség, a Hevesi Sík és a Mátrai Tájegység területén ill. a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság működési területének jászsági régiójában. 1992 óta kerülnek kihelyezésre odúk a fent említett területeken a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 34. sz. Bükki Helyi Csoportja és a BNPI által.
A költések az idén is nagyon elhúzódnak. Az egyes költések megkezdése között esetenként több mint egy hónap is lehet, melynek feltehetően az időjárás, a vonulás elhúzódása és az odvakban esetenként költő seregélyek kései kirepülése az oka. A program 14 éve során a mesterséges odúkból kirepült fiókák száma megközelíti a 4000-et.

Fotó: Szitta Tamás

Elpusztult egy parlagisas-család

2006. június 20-án a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság működési területén, Kompolt község határában egy elpusztult parlagisas- (Aquila heliaca) családot regisztráltak a kutatók. A vizsgálatok kimutatták, hogy a sasok – két öreg madár és három fióka – egy, a mezőgazdaságban használt gombaölő szertől pusztultak el. A tavalyi „év madara” címet viselő parlagi sasok az igazgatóság síkvidéki területéről, az egyik legrégebben ismert „revír”-ből származnak.

Fotó: Horváth Márton

Idén kora tavasszal indult a közmunkaprogram a Bükki Nemzeti Parkban

Fotó: BNPI archív

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság sikerrel vett részt a Foglalkozáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium által kiírt közmunkaprogram pályázaton és 36 fő átlaglétszám foglalkoztatásához szükséges bér- és járuléktámogatását nyerte el 2006-ra. A közmunkaprogram résztvevői többek között rétek kaszálását, beerdősülő gyepek tisztítását, árkok, csatornák tisztítását végzik, valamint karbantartási feladatokat látnak el a bükki és a mátrai tanösvényein és a tavaly átadott felsőtárkányi Nyugati Kapu Oktató- és Látogatóközpont környezetében.

Megkezdődött a kék vércse LIFE-program

2006-ban a Körös–Maros Nemzeti Park Igazgatóság koordinálásával indult el a négy évig tartó kék vércse LIFE-program, melyben a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság (BNPI) partnerként szerepel. A feladatok közé tartozik többek között az állomány felmérése, aktív védelme, facsoportok telepítése és újabb fészektelepek létesítése – 400 műfészek kihelyezése. A BNPI területén már négy éve folyik a kék vércse (Falco vespertinus) és vörös vércse (Falco tinnunculus) ponttérképszerű felmérése a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 34. sz. Bükki Helyi Csoportja által és sajnos az állomány folyamatos, lassú csökkenése tapasztalható.

Fotó: Szitta Tamás

Befejeződött a kerecsensólyom-állomány felmérése

A Kesznyéteni Tájvédelmi Körzettől a dél-hevesi területekig megtörtént a kerecsensólyom-állomány idei felmérése. Az adatok alapján általánosságban elmondható, hogy sok költés ment tönkre a szélsőséges időjárási viszonyok miatt. A tradicionális költőterületen a korábban stabilan költő pároknál több fészekalj is megsemmisült vagy a költőpárok eltűntek a területről. A helyi elterjedési terület peremén viszont újabb költőpárok jelentek meg, elsősorban a magasfeszültségű hálózat oszlopaira kihelyezett költőládákban.

Fotó: Szitta Tamás

Több évtized után ismét szem elé került a csíkos szöcskeegér

2006. június 21-én a Borsodi Mezőség Tájvédelmi Körzet területén megfogták a csíkos szöcskeegeret (Sicista subtilis). Ezt az állatot utoljára a múlt század első harmadában sikerült élve megtalálni, azóta csak bagolyköpetekben talált csontjai utaltak jelenlétére. Az állatot – a kutatási engedélyben foglaltak szerint – az alapvető tudományos vizsgálatok elvégezése után a befogás helyszínén szabadon bocsátották.

Fotó: Dr. Katotás Zsolt

Túzokjelentés

Az elmúlt időszakban a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság Dél-hevesi Tájegységében két túzokkakas is elpusztult elektromos vezetéknek ütközve. A terület négy szaporítóképes kakasából így csak kettő maradt… Ez az egy veszélyfaktor feltehetően több állatot pusztít el, mint amennyi az első életévét megérő utód generáció. Az igazgatóság „túzokos” területein lévő elektromos légvezeték-hálózat földkábelekre cserélése a Túzok-Life pályázattal elkezdődött.

Fotó: Lothar Lang

Kiadja: **Bükki Nemzeti Park Igazgatóság**
3304 Eger, Sánc út 6.
Levelezési cím: 3301 Eger, Pf. 116
Telefon: 36/411-581, Fax: 36/412-791
E-mail: bnptitkarsag@bnp.kvvm.hu
www.bnpi.hu

Felelős kiadó: **Duska József** igazgató
Felelős szerkesztő: **Baráz Csaba**
Szerkesztik: **Bíró Barbara, Császár Zsuzsanna, Klein Dávid, V. Litkei Krisztina**, valamint az ANPI és a BNPI munkatársai

Nyomdai munkák: **Garamond Kft. Eger**
Grafika és tördelés: Molnár Zoltán

ISSN 1788-2567
Készült az INTERREG IIIA program keretében az Európai Unió és a Magyar Köztársaság finanszírozásával.